

LINTULUOTOJA NÄKYVISSÄ!

Kestävän järvimatkailun opas

Laajuus 65 sivua
Koko 6 megatavua

Tekijä Mauri Leivo
Julkaisija Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry.

Mitä Pohjois-Karjalan järviluonnossa on sellaista, joka houkuttelisi matkailijan maakuntaan yrityksesi ulottuville? Miten kehittää järvimatkailua eettisesti kestäväällä tavalla? Miten luot toimivan järvimatkailutuotteen? Mitä on otettava huomioon, kun viedään asiakkaita lintuluodolle tai joutsenten kokoontumispaikalle?

Tämä opaskirjanen antaa vastauksia näihin ja moniin muihin järvimatkailuun liittyviin kysymyksiin. Kirjanen on tarkoitettu luontomatkailuyrittäjille, luonto-oppaille, viranomaisille ja muille tahoille, jotka haluavat olla kehittämässä Pohjois-Karjalan järvimatkailua kestäväällä ja luontoa kunnioittavalla tavalla.

LINTULUOTOJA NÄKYVISSÄ!

Kestävän järvimatkailun opas

Kartta © Helena Haakana. Pohjakartta: Maanmittauslaitos/avoindata/lisenssi/versio1_20120501

Järvilinnut matkailun myötätuulessa-hankkeen tavoitteet:

- Sovittaa yhteen linnuston suojelua ja matkailua sekä muuta luonnon virkistyskäyttöä.
- Luoda edellytyksiä vesistö- ja lintumatkailulle.
- Neuvoa ja ohjata luontomatkailuyrityksiä linnuston hyödyntämisessä matkailussa.
- Kehittää yhteistyötä luontomatkailuyrittäjien ja luontojärjestöjen välille.

Teksti & ulkoasu Mauri Leivo
Julkaisija Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry.
Painatus Fram, Vaasa

© 2012, Mauri Leivo & Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry.

www.sll.fi/pohjois-karjala
www.maurileivo.fi

Oppaan valokuvat Mauri Leivon, ellei toisin mainita.

Tämä opasjulkaisu valmistui osana *Järvilinnut matkailun myötätuulessa* -hanketta, jota rahoittivat Euroopan unionin aluekehitysrahas- to (EAKR), valtio ja Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri. Hankkeen rahoittajaviranomaisena toimi Pohjois-Karjalan ELY-keskus.

Opasjulkaisun tekijä **Mauri Leivo** on freelance kirjoittaja, valokuvaaja ja bio- logi (FM). Hän on toiminut yli 20 vuotta luonto-oppaana ja luontomatkailu- tuotteiden kehittäjänä Suomessa ja ulkomailla Afrikkaa myöten. Häneltä on ilmestynyt 2000-luvulla viisi valokuvateosta, joiden lisäksi hän on kirjoit- tanut 1980-luvulta alkaen satoja luontoaiheisia artikkeleita aikakausi-, sa- noma- ja harrastuslehtiin sekä erilaisiin populaari- ja tiedejulkaisuihin.

Järvilinnut matkailun myötätuulessa -hankkeen koordinaattori **Heikki Pönkkä** on toiminut Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiirin piirisihteerinä yli 10 vuotta. Hän tekee myös luontoalan konsultin töitä, mm. erilaisia luonto- selvityksiä ja lintuinventointeja. Aiemmin hän työskenteli Pohjois-Karjalan ympäristöhallinnossa järvitutkimuksissa. Pohjois-Karjalan lintutieteellisen yhdistyksen suojeluvastaavana hän on toiminut 1990-luvun lopulta lähtien.

Heikki Pönkkä

SISÄLLYS

Lukijalle	4
I POHJOIS-KARJALAN LUONTO	
1. Pohjois-Karjalan järviluonnon erityispiirteet	6
2. Järvilinnusto	14
2.1 Lintujen vuodenkierto	14
3. Luonnonsuojelu	17
3.1 Aluesuojelu	17
3.2 Lajisuojelu	18
3.3 Yleiset luonnonsuojelusäädökset	18
3.4 Luonnonsuojelu ja luonto- matkailu	20
II LUONTOMATKAILU	
4. Luontomatkailu – yleistä	24
4.1 Järvimatkailuyrittäjän haasteita	25
5. Kestävä luontomatkailu	29
5.1 Kestävät periaatteet käytäntöön	30
6. Pohjois-Karjala järvimatkailu- kohteena	34
7. Miten teen kestävän järvimatkailutuotteen?	42
7.1 Esimerkkejä lintumatkailu- tuotteista	44
8. Yhteistyö ja verkostoituminen	54

Lukijalle

Useissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että luontomatkailuyrittäjän tarvitsema tieto luontomatkailun perusasioista — kuten oman seudun merkittävistä luontokohteista, upeista maisemista, luonnonsuojelualueista ja luonnonhistoriasta sekä luontomatkailutoiminnan käynnistämisestä, verkostoitumisesta ja rahoituksesta — on hajallaan ja vaikeasti löydettävissä. Kädessäsi oleva opasjulkaisu pyrkii omalta osaltaan helpottamaan tätä ongelmaa ja tuomaan esille näitä asioita tiiviisti ja kansantajuisesti.

Opasjulkaisussa keskitymme järviluontomatkailuun, toisin sanoen sellaiseen järven piirissä tapahtuvaan matkailuun, joka hyödyntää järviluonnon ominaispiirteitä ja sen tuottamia elämyksiä. Koska monissa kirjasen luvuissa käsittelemme kuitenkin luonnossa tapahtuvaa matkailua yleisempänä ilmiönä, julkaisua voidaan käyttää yleisjohdatuksena kaikenlaiseen luontomatkailuun.

Kun puhumme tässä julkaisussa järviluonnosta, tarkoitamme ennen muuta laajoja selkävesiä ja suurjärviä, jotka ovat ammatillisesti toteutetun järviluontomatkailun kannalta avainasemassa. Niiden maisemallinen, matkailullinen ja virkistysellinen arvo on suuri, ja niillä voi viipyä pitempiäkin aikoja joko majoittumalla järven rannalle tai kulkemalla veneellä tai kanootilla pitkin vesireittejä.

Rehevät, kasvillisuutta pursuavat lintujärvet ja mustanpuhuvat pikku salojärvet ovat nekin osa pohjoiskarjalaista järviluontoa ja vierailun arvoisia kohteita, mutta luontomatkailun kannalta ne ovat ehkä sittenkin toisarvoisia.

Pureudumme tässä julkaisussa erityisen syvällisesti järvilinnustoon, koska julkaisu on osa laajempaa *Järvilinnut matkailun myötätuudessa* -hanketta. Järvilinnustoa on hyvä korostaa jo sen vuoksi, että luontomatkailumahdollisuutena se on heikosti hyödynnetty. Kuitenkin sekä lintuharrastuksen että lintumatkailun suosio on viime vuosina kasvanut voimakkaasti, ja suomalaisen järvilinnuston lumovoima puree taatusti suureen joukkoon luontosuuntautuneita matkailijoita. Lintumatkailun näkymättömyydessä saattaa olla Pohjois-Karjalan kohdalla enemmän kyse siitä, että sopivia tuotteita ei ole tarjolla eikä matkailuyrittäjien tietotaito ole vielä aivan riittävällä tasolla.

Olemme jo vuosia puhuneet suomalaisen ja pohjoiskarjalaisen järviluonnon puolesta, koska mielestämme sitä on aliarvostettu niin luonnonympäristönä kuin luontomatkailun mahdollisuutena. Kuten Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen *Oi jos Suomen järvet matkakohteeksi muuttuisi* -julkaisun esipuheen kirjoittaja Tuija Härkönen toteaa: ”Järviä pidetään liian usein itsestäänselvyytenä, eikä niitä edes ajatella matkailukehityksen erityisenä voimavarana. Todellisuudessa järvivesistömme ovatkin vielä monessa suhteessa vasta uinuva matkailumahdollisuus.”

Kiinnostus järvimatkailun kehittämiseen on kuitenkin ilmiselvästi heräämässä, mutta se edellyttää niin matkailuyrittäjien kuin viranomaisten puolelta lisää aktiivisuutta ja tietotaitoa. Ilman laadukasta, pitkäjänteistä, kestävästi toteutettua palvelutarjontaa järvimatkailu ei voi kehittyä nousujohteisesti. Emme kuitenkaan halua kannustaa ketään tavoittelemaan nopeita pikavoittoja hätäisellä tuotekehityksellä ja heikkolaatuisella palvelulla, emmekä varsinkaan tekemään sitä luonnon kannalta kestävämmällä tavalla.

Lisääntyvästä järvimatkailusta koituu yksi tärkeä lisäetu. Kun järvien arvostus kasvaa ja niiden matkailutaloudellinen hyöty voidaan osoittaa, niiden suojelua ja toisaalta monipuolista kestäväää käyttöä voidaan perustella aiempaa syvemmillä rintaäänellä. Järvien vedenlaadun vaalimiseen, ylirehevöitymisen ennaltaehkäisyyn sekä järviluonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen kiinnitetään silloin enemmän huomiota, ja aitoa suomalaista järvenranta- ja saaristoluontoa halutaan jättää kaavoituksessa yleisiksi virkistysalueiksi kaikkien käyttöön.

Lopuksi toivomme, että tämä opasjulkaisu toimisi paitsi tietolähteenä, johon voi palata kerta toisensa perään, myös ajatusten herättäjänä ja innoittajana, joka rohkaisee kaikkia järvimatkailun parissa puurtavia ja siitä erikoislaatuisena matkailukohteena innostuneita toteuttamaan niitä hurjimpiakin luontomatkailuvisioita.

Mauri Leivo
Opasjulkaisun tekijä

Heikki Pönkkä
Hankkeen koordinaattori

I POHJOIS-KARJALAN LUONTO

1

Pohjois-Karjalan järviluonnon erityispiirteet

Globaalissa tarkastelussa Pohjois-Karjala kuuluu muun Suomen tavoin boreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen, jolle leimaa antavia piirteitä ovat havumetsien valitsevuus ja soiden runsaus. Suurten järvien lukuisuus meillä on koko maailman mitassa harvinainen ilmiö. Osapuilleen puolet Euroopan suurista, yli sadan neliökilometrin kokoisista järvistä sijaitsee Suomessa.

Suomen sisällä Pohjois-Karjala sijoittuu pääosin itäiseen Järvi-Suomeen, jossa metsäseutujen keskellä avautuvat laajat selkävedet muodostavat maisemakuvan keskeisen elementin. Perusmaiseman ero vaikkapa Etelä- ja Länsi-Suomen rannikkomaakuntiin on huomattava.

Vaikka Pohjois-Karjala onkin melko yhtenäistä aluetta, se voidaan kuitenkin jakaa kahdeksi melko erilliseksi maisemalliseksi osa-alueeksi: Järvi-Karjalaksi ja Vaara-Karjalaksi. Jakolinjaksi muodostuu Kolilta Värtsilään kulkeva ikivanha kvartsiit-

tijakso lukemattomine vaaroineen.

Toisaalta, yhtä hyvin voitaisiin puhua maakunnan lounaisosien Peltö-Karjalasta ja itä- ja pohjoisosien Metsä-Karjalasta. Laajat viljelysmaiset keskittyvät nimittäin sangen vahvasti Kiihtelysvaara–Juuka-linjan etelä- ja länsipuolelle, kun taas laajojen metsäseutujen hallitsemalla itäpuolella peltoalueet ovat enemmän kurioiteetti.

Järvien runsaus maakunnassamme ei jää huomaamatta sen paremmin satunnaiselta automatkajalta kuin kartantutkijaltakaan. Pohjois-Karjalassa lainehtii peräti 4476 järveä, mikä on kaikista maakunnistamme lukumääräisesti neljänneksi eniten ja maakunnan pintaalaan suhteutettuna kolmanneksi eniten. Suomi on tuhansien järvien maa, mutta niin on yksistään Pohjois-Karjalakin.

Pohjoiskarjalainen järvesi peittää alleen 3250 neliökilometriä, mikä vastaa

15 %:a maakunnan koko pinta-alasta. Suurin osa järvistä on sangen pieniä. Yli neliökilometrin kokoisia vesiä on vain 127, mikä on alle 3 % järvistä. Mahtavin järvistä, 868 km², on Pielinen, Suomen neljänneksi suurin järvi.

Eniten järviä, yli tuhat, päilyy Pohjois-Karjalan suurimmassa kunnassa Lieksassa. Maakunnan järvisimmän kunnan tittelin voisi yhtä hyvin antaa Rääkkylälle, jossa on suhteellisesti ottaen kaikkein eniten järvipinta-alaa. Erikoista kyllä, Rääkkylässä on myös lukumääräisesti vähiten järviä, vain 25.

Pääosa Pohjois-Karjalan isoista järvistä on toisiinsa likeisesti liittyviä Suur-Saimaan

pohjoisia altaita. Niitä erottavat toisistaan ainoastaan kapeat salmet tai lyhyet joenpätkät. Pääosa järvistä luovuttaa vetensä ennen pitkää Etelä-Saimaalle Vuokseen, joka ohjaa vedet edelleen Laatokan länsiosiin. Suoraan Laatokkaan itärajan yli virtaavat meiltä ainoastaan Jänisjoki, Tohmajoki ja Kiteenjoki.

Maakunnan mahtijoeksi voidaan huoletta kutsua Pielisjokea, joka leveänä ja pääosin rauhallisena virtailee Pielisestä 70 kilometrin taipaleen lounaaseen ja yhtyy Joensuussa Pyhäselän veteen. Paljon pitempi joki, vaikkakin varreltaan vähäisempi, on Ilomantsin ja Venäjän saloilla kiemurteleva Koitajoki, joka loppu-

Kolin kvartsiittijakson vaarajonoa Pieliseltä nähtynä.

Järvien lukumäärä ja pinta-alaosuus kunnittain

	lukumäärä (kpl)	osuus kunnan pinta-alasta (%)
Ilomantsi	635	12,9
Joensuu	778	13,4
Juuka	406	18,7
Kesälahti	87	33,5
Kitee	134	24,1
Kontiolahti	183	22,3
Lieksa	1 144	16,0
Liperi	135	37,4
Nurmes	407	13,7
Outokumpu	111	23,7
Polvijärvi	92	16,1
Rääkkylä	25	38,9
Tohmajärvi	193	6,4
Valtimo	150	4,5

(Lähde: www.jarviwiki.fi)

metreillään luikahtaa vielä Enon kunnan puolelle sulautuakseen siellä Pielisen vesiin. Mittaa joelle kertyy peräti 200 km.

Valtaosa maakunnan järvistä syntyi viime jääkauden jälkirutistuksessa 10000–15000 vuotta sitten jään vetäytyessä luoteeseen ja veden täyttäessä mannerjään uurtamat altaat. Suurin osa selkävesistä on karuja ja vähäravinteisia, kun taas viljelysmaiden ja taajamien läheisyydessä useimmat järvet ovat muuttuneet eutrofisiksi eli runsasravinteisiksi.

Eliölajistoltaan Pohjois-Karjalan isot vedet edustavat tyypillistä järvisuomalaista luontoa: lajisto on melko niukkaa ja vähälajista, mutta silti mielenkiintoista.

Nisäkkäistä vesielämään ovat sopeutuneet muiden muassa saukko, minkki ja ennen muuta saimaannorppa.

Selkävesien näkyvimpiä lintuja ovat lokit ja tiirat sekä kuikka ja kalasääski.

Taloudellisesti merkittävin kala on muikku, jota on yli puolet saaliista ja kaksi kolmasosaa tuotosta.

Oik Rantakalliota Juojärvellä. **Alh** Näkymä Huhmarisvaaralta Höytiäisen pohjoisosiin.

Tavallisimpia järvilintuja

Laulujoutsen

Valtavan suuri, pitkäkaulainen, valkea vesilintu. Nokan tyvi laajalti ja kiilamaisesti keltainen, kärki musta. Syö kasvinosia, joita puolisukeltaa pohjasta. Ruokailee usein myös maalla. Munia tavallisesti 4–5, haudonta 5 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 3 kk:n iässä.

Sinisorsa

Perussorsa. Melko kookas. Tunnusomainen sininen siipipeili. Koiraalla silmiinpistävät värikuviot, mm. vihreä pää. Naaras kauttaaltaan ruskea, tummin kirjailuin. Ääni räpäyttävä. Syö kasvinosia vedenpinnalta tai puolisukeltaen pohjasta. Munia tavallisesti 8–11, haudonta 1 kk. Poikaset lähtevät pesästä jo 1 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

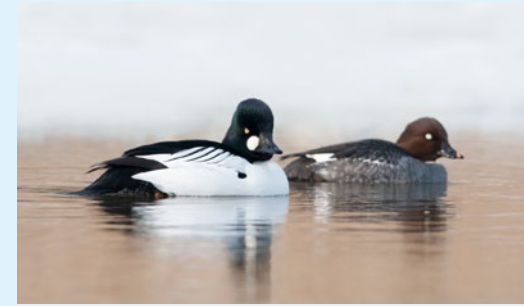
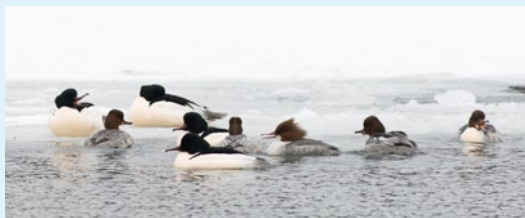
Tukkakoskelo

Sinisorsan kokoinen, solakka, kapeanokkainen sorsa. Isot valkeat siipilaikut. Koiraalla silmiinpistävät värikuviot, rinta ruskeankirjava. Naaras hillityn värinen: selkä harmahtava, pää ja kaula oranssinruskeat, rinta ja vatsa valkeat. Kaulan ja rinnan väriraja vähittäinen. Kalansyöjä. Sukeltaa ruokaillessaan. Munia tavallisesti 8–10, haudonta 1 kk. Poikaset lähtevät pesästä jo 1 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

Isokoskelo

Sinisorsaa vähän kookkaampi, solakka, kapeanokkainen sorsa. Nokan kärki koukkumainen. Isot valkeat siipilaikut. Koiraalla silmiinpistävät värikuviot, rinta valkea. Naaras hillityn värinen: selkä harmaa, pää ja kaula tummanruskeat, rinta ja vatsa valkeat. Kaulan ja rinnan väriraja jyrkkä. Kalansyöjä. Sukeltaa ruokaillessaan. Kokoontuu muuttoaikoina isoiksi parviksi, joista kuuluu ruokailun aikana matalaa korahattelua. Munia tavallisesti 8–10, haudonta 1 kk. Poikaset lähtevät pesästä jo 1 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

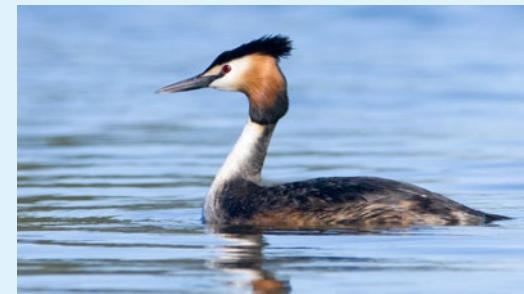
Telkkä

Sinisorsaa pienempi, töpäkkä, lyhytnokkainen sorsa. Isot valkeat siipilaikut. Keltainen silmä. Koiras helppo tunkea silmiinpistävistä värikuvioista. Naaras hillitymmän värinen: selkä harmahtava, pää ja kaula tummanruskeat, rinta ja vatsa valkeat. Syö vesiselkärangattomia. Sukeltaa ruokaillessaan. Munia tavallisesti 8–11, haudonta 1 kk. Poikaset lähtevät pesästä jo 1 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

Kuikka

Kookas, yli puoli metriä pitkä, solakka, terävänokkainen, valkean, harmaan ja mustan kirjava vesilintu. Tavallisimmat äänet kuuluva soidinhuuto *kuiiik-ka* sekä karhea varoitus aor. Kalansyöjä. Ruokaillessaan sukeltaa pitkiä matkoja. Vaatimaton pesä aivan rantaviivan tuntumassa. Munia 2, haudonta 1 kk. Hylkää herkästi munapesänsä. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

Silkkiuikku

Lähes kuikan kokoinen, mutta tätä solakampi, terävänokkainen vesilintu, jolla tunnusomaiset töyhdöt pään sivuilla. Äänet kuuluvia, korisevia. Hyvä sukeltaja. Syö pääasiassa pikkukaloja. Kelluva pesä koottu ruo'onkorsista. Munia 2, haudonta 3 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

Härkälintu

Sinisorsan kokoinen, solakka, terävänokkainen vesilintu, jolla tunnusomainen väritys: kaula oranssi, poskilla laaja harmaanvalkea laikku. Saanut nimensä epämusikaalisesta, härkämäisen korisevasta, mylvivästä soidinhuudosta. Hyvä sukeltaja. Syö pikkukaloja ja vesiselkärangattomia. Kelluva pesä koottu ruo'onkorsista. Munia 2, haudonta 3 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 2 kk:n iässä.

Kalasääski

Lähes kotkan kokoinen, hyvin pitkäsiipinen haukka. Alapuolelta lähes kokonaan valkea, päältä tumma. Puhdasverinen kalansyöjä. Saalistaa ilmassa veden yllä lelutellen ja jalat edellä veteen syöksyen. Pesä risuista ja oksista yleensä puun latvaan rakennettu kookas "risulinna". Munia 2–3, haudonta 5 viikkoa. Poikaset lentokykyisiä vajaan 2 kk:n ikäisinä.

Nuolihaukka

Varista pienempi, hyvin pitkä- ja teräväsiipinen, lyhytprystöinen haukka. Päältä tumma, alta vaalea voimakas mustin pitkitäisjuovin. Vatsan takaosa, "housut", punaruskea. Saalistaa pikkulintuja ja kookkaita, lentäviä hyönteisiä, kuten korentoja. Munii 3–4 munaa vanhaan variksenpesään. Haudonta 4 viikkoa. Poikaset lentokykyisiä vajaan kk:n ikäisinä.

Rantasipi

Rastaan kokoinen, pitkäkoipinen ja -kaulainen kahlaajalintu. Nokka pitkähkö ja suora. Päältä tasaisen tummanruskea, alta valkea, rinnassa tummaa pitkittäisviirutusta. Äänet haikeita vihellyksiä, "tuttuja mainoksista", *hi-di-dii* yms. Lentää aivan vedenpinnassa väräjävin siiveniskuun. Pesä metsän suojissa. Munia 4, haudonta 3 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 1 kk:n iässä.

Harmaalokki

Varista suurempi lokki. Selkä ja siiven päälliset vaaleanharmaat, muuten puku kokonaan valkea. Nokka jyrävä, keltainen, punainen täplä lähellä kärkeä. Jalat vaaleanpunaiset. Ääni möreä *gao* tai *ga-ga-ga*. Kaikkiruokainen. Kalat pääravintoa monilla järvillä. Pesii yleensä yksittäin tai pieninä yhdyskuntina kallioluodoilla. Pesä painanne maassa. Munia tavallisesti 3, haudonta 4 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 1,5 kk:n iässä.

Selkälokki

Varista suurempi lokki. Selkä ja siiven päälliset mustat, muuten puku kokonaan valkea. Nokka jyrävä, keltainen, punainen täplä lähellä kärkeä. Jalat kirkkaankeltaiset. Ääni matalahko *kao* tai *ka-ka-ka*. Pääravintona kalat. Pesii yksittäin tai pieninä yhdyskuntina kallioluodoilla. Pesä painanne maassa. Munia tavallisesti 3, haudonta 4 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä reilun kk:n iässä.

Kalalokki

Variksen kokoinen lokki. Selkä ja siiven päälliset keskiharmat, muuten puku kokonaan valkea. Nokka sopusuhtainen, väriltään kellertävä ilman punaista täplää. Jalat kellertävät. Äänekäs. Äänet kimeitä. Kaikkiruokainen. Kalat pääravintoa monilla järvillä. Pesii yksittäin tai pieninä yhdyskuntina kallioluodoilla ja isoilla kivillä. Pesä painanne maassa. Munia tavallisesti 3, haudonta 3 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 1 kk:n iässä.

Lokkeja lennossa: harmaalokki (vas), selkälokki (kesk), kalalokki (oik).

Naurulokki

Varista pienempi lokki. Selkä ja siiven päälliset vaaleanharmaat, siiven etureunassa valkea kiila, pää huppumaisesti tummanruskea, muuten puku valkea. Nokka sopusuhtainen, tummanpunainen. Jalat tummanpunaiset. Hyvin äänekäs. Äänet kirkuvia. Kaikkiruokainen. Pesii suurina yhdyskuntina osin kasvipeitteisillä luodoilla. Pesä painanne maassa. Munia 2–3, haudonta 3,5 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 1 kk:n iässä.

Pikkulokki

Kyyhkyn kokoinen lokki. Pienin lokeistamme. Selkä ja siiven päälliset vaaleanharmaat, siiven alapinnat mustat, pää huppumaisesti musta, muuten puku valkea. Nokka hento, tummanpunainen. Jalat kirkkaanpunaiset. Äänekäs. Äänet nenäsointisia, kääkättäviä. Syö hyönteisiä, joita pyydystää ilmasta tai veden pinnalta. Pesii suurina yhdyskuntina kasvipeitteisillä luodoilla, usein naurulokkien kanssa. Pesä painanne maassa. Munia 2–3, haudonta 3 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä kolmeviikkoisina.

Kalatiira

Varista selvästi pienempi, hyvin siro ja pitkäsiipinen loppilintu. Selkä ja siiven päälliset vaaleanharmaat, päälaki musta, muuten kokonaan valkea. Nokka kapea, pitkä, kirkkaanpunainen, kärjestä musta. Jalat punaiset. Hyvin taitava lentäjä. Lekuttelee paikallaan saalistaessaan. Äänet korkeita ja kireitä. Pesii yleensä yhdyskuntina kallioluodoilla. Pesä painanne maassa. Munia 1–3, haudonta 3 viikkoa. Poikaset lähtevät pesästä jo 1–2 vrk:n ikäisinä, lentokykyisiä 4 viikon iässä.

Västäräkki

Hyvin pitkäprystöinen, hentonokkainen, siro pikkulintu. Höyhenpuku valkean, harmaan ja mustan kirjava. Iso musta kurkkulappu. Äänet lyhyitä, tsilpahtavia. Hyönteissyöjä. Pesä kivien onkalossa, rakennuksien seinustoilla, puupinojen päällä tms. puoliavoimessa paikassa. Munia 5–6, haudonta 2 viikkoa. Poikaset viipyvät pesässä 2 viikkoa.

2

Järvilinnusto

Pohjois-Karjalan selkävesillä pesii vähälukuinen mutta näyttävä joukko lintuja. Näkyvimpiä ja kuuluvimpia lintuja ovat lokit ja tiirat, jotka pesivät yhdyskuntina saarien rannoilla ja luodoilla. Monen mielestä uljain järvilintumme on kuitenkin käytökseltään hillitty, alkukantainen kuikka, jonka hienon soidinhuudon on kuullut varmasti jokainen vesillä liikkuja.

Muita näyttäviä ja melko harvialukuisia selkävesilajeja ovat muiden muassa kalasääski sekä selkälokki, jonka mustaselkäisen nimirodun kannasta suurin osa pesii Suomessa.

2.1 Lintujen vuodenkierto

Selkävesillä pesivät linnut ovat muuttolintuja, joiden oleskelu täällä rajoittuu sulan veden aikaan. Useimmat lajit, kuten lokit ja vesilinnut, saapuvat järville heti, kun nämä vapautuvat jäädästä. Toisin sanoen vapun tienoilla tai vähän sen jälkeen.

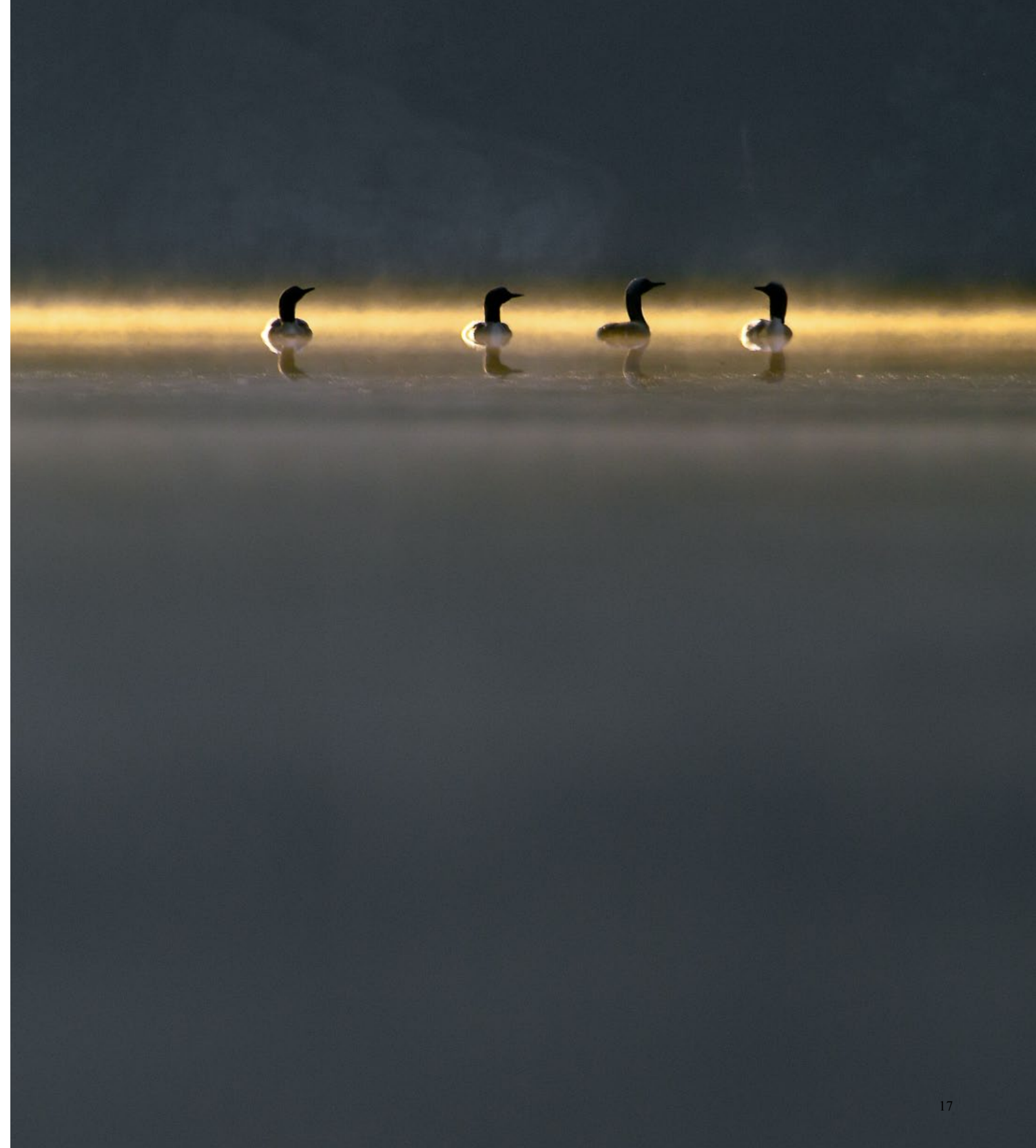
Pesintä käynnistyy heti lintujen saavuttua, joten toukokuu on yleisesti ottaen selkävesilintujen pääasiallista muninta-

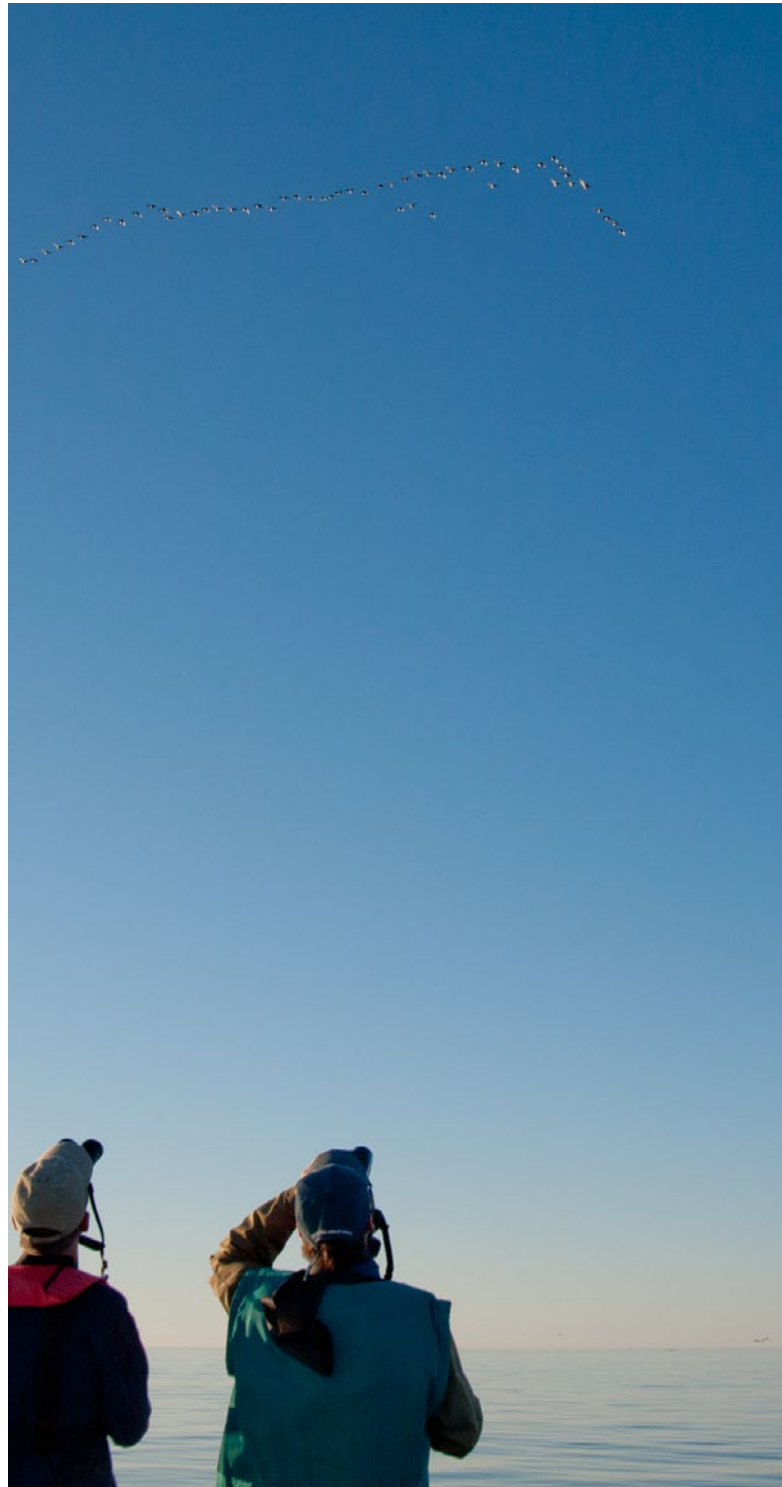
ja haudonta-aikaa. Haudonta kestää useimmilla lajeilla 3–4 viikkoa, joten pääosa poikasista kuoriutuu kesäkuun puolivälin paikkeilla, viimeistään juhannuksena. Lentotaidon saavuttaminen vie poikasilta joitakin viikkoja. Silloin eletään jo heinäkuun alkupuolta tai puoliväliä.

Harmaalokki on pesinnässään muita lintuja varhaisempi. Se saapuu jo huhtikuun alkupuolella, kun järvimaisema näyttää vielä sangen talviselta. Harmaalokille riittää kunhan pesimäluodolta sulaa enimmät lumet niin, että se voi kyhätä siihen pesänsä. Harmaalokinpojat rikkovat munankuoren usein jo toukokuun lopulla, ensimmäisenä lokeista, mutta varttuminen lentokykyisiksi nuorukaisiksi kestää puolitoista kuukautta.

Selkävesilinnuston mattimyöhäinen on kalatiira. Sen muuttomatka eteläisiltä valtameriltä kestää kauan, ja tiirojen pääjoukot ilmestyvätkin järville vasta kesäkuun alussa. Luodoilta tapaa tiiranmunia usein vielä heinäkuussakin.

Selkävedet hiljenevät yllättävän

nopeasti pesinnän jälkeen.

Pääosa linnuista häipyy vähin äänin elokuun aikana, vaikka ravintoa järvissä riittäisi jäiden tuloon asti.

Loppusyksyllä järvien ylle ilmestyy suuria arktisten lintujen — joutsenten, hanhien ja sorsien — parvia. Yleensä ne pyyhältävät yhtä soittoa maakuntamme yli, mutta joskus huonon kelin yllättäessä saattavat laskeutua järville lepäilemään.

Joutsenilla ei ole yhtä kiire kuin muilla. Ne kokoontuvat sopiville järvenlahdille isoiksi parviksi tankkaamaan ja odottamaan talven merkkejä, ennen kuin jatkavat etelämmäksi.

Useimpien selkävesilintujen pääravintoa on kala. Sitä nieleksivät niin lokit ja tiirat kuin kuikat, koskelot ja kalasääsket. Linnut eivät ole erityisen valikoivia kala-appeensa suhteen. Tutkimusten mukaan valtaosa niiden kalasaaliista on taloudellisesti vähäarvoisia yleislajeja, kuten ahvenia, särkiä ja salakoita.

Vas Alliparvi matkalla kohti Venäjän arktisia alueita.
Alh Kalatiira saaliineen.

3 Luonnonsuojelu

Nykyään ymmärretään luonnonsuojelun tärkeys. Luontomatkailutoimijoille luonnon vaaliminen ja säilyttäminen lienee vielä selvempi asia. Kaunis, pilaamaton, monimuotoinen luonto ja sen tarjoamat luontoelämykset ovat luontomatkailun perusta. Luonnon hyvinvoinnista piittaamaton toiminta on lyhytnäköistä ja kolahtaa ennen pitkää matkailuyrittäjän omaan nilkkaan.

Luonnon säilymisen varmistamiseksi sitä on myös varta vasten suojeltava. Suojelutoimet voidaan kohdistaa esimerkiksi luonto-, maisema- tai virkistysarvoiltaan

merkittäviin alueisiin, tai ne voidaan kohdistaa yksittäisiin lajeihin tai niiden asuinpaikkoihin ja elinympäristöihin. Puhutaan alue- ja lajisuojelusta.

3.1 Aluesuojelu

Perinteisin tapa suojella luontoa on perustaa luonnonsuojelualue. Voidaan perustaa esimerkiksi kansallispuisto, rantojensuojelualue tai yksityinen suojelualue riippuen alueesta, sen käyttö- tarkoituksista ja suojelutavoitteista.

Virallisten suojelualueiden lisäksi maakunnasta on kartoitettu

Höytiäisen Puolimatkaluodot on rauhoitettu rantojensuojelualueena.

Seuraaviin Pohjois-Karjalan järvioluiden **luontotyypeihin** kuuluvia luonnon- tilaisia tai luonnon- tilaiseen verrattavia alueita ei saa mu- uttaa niin, että luontotyy- pin omi- naispiirteiden säi- lyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Kielto astuu voimaan sen jälkeen, kun ELY-keskus on teh- nyt alueesta rajaus- päätöksen.

- luontaisesti syn- tyneet, merkit- täviltä osin jaloista lehtipuista koostuvat met- siköt
- tervaleppäkorvet
- luonnonalaiset hiekkarannat
- puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit
- katajakedot
- avointa maise- maa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryh- mät.

Saimaan-norppa	9 755
Rantakäärme	252
Vaskitsa	202
Härkälintu	420
Kaakkuri	1 682
Kalalokki	101
Kalasääski	1 682
Kalatiira	84
Kanahaukka	757
Korppi	151
Kuikka	841
Maakotka	4 877
Laulujoutsen	2 018
Merikotka	7 400
Merimetso	235
Naurulokki	101
Nuolihaukka	1 009
Pikkulokki	505
Selkälokki	757
Silkkiuikku	118

A close-up photograph of a young, downy bird chick, likely a shorebird, resting on a nest made of dry grass and twigs. The chick has a mottled pattern of dark spots on its light-colored downy feathers. Its long, pointed beak is visible at the bottom of the frame.

20

A large brown eagle with a white patch on its neck is perched on a tree branch. The eagle has a dark beak and is looking towards the left. The background is a plain, light color.

Pohjois-Karjalan järvi-
alueiden uhanalaiset
selkärankaislaajit.

Uhanalaisuusluokat: HÄ =
hävinnyt luonnosta, ÄU =
äärimmäisen uhanalainen,
EU = erittäin uhanalainen,
VA = vaarantunut, SP =
silmillä pidettävä.

Euroopanma- java	VA
Saukko	SP
Vesikko	HÄ
Saimaannorp- pa	ÄU
Metsähanhi	SP
Jouhisorsa	VA
Heinätavi	VA
Punasotka	VA
Tukkasotka	VA
Lapasotka	EU
Pilkasiipi	SP
Isokoskelo	SP
Tukkakoskelo	SP
Kaakkuri	SP
Merikotka	VA
Maakotka	VA
Kalasääski	SP
Teeri	SP
Rantasipi	SP
Selkälokki	VA
Naurulokki	SP
Valkoselkätikka	EU
Rantakäärme	SP
Rupilisko	EU
Nahkiainen	SP
Ankerias	EU
Harjus	SP
Järvisiika	SP
Planktonsiika	VA
Järvilohi	ÄU
Järvitaimen	EU
Saimaannierä	ÄU

valveutuneita ja suosivat yhä enenevissä määrin kestäväää luontomatkailua.

3.4 Luonnonsuojelu ja luontomatkailu

Vastoin ennakkoluuloja, luonnonsuojelu toimii usein piristysruiskeena lähiseudun luontomatkailulle. Suojelualueilla, etenkin kansallispuistoilla, on vetovoimaa, ja niiden työllistävä ja rahaa tuova merkitys on suurempi kuin muiden luontoalueiden. Vuonna 2011 kansallispuistojemme kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset olivat yhteensä 108,3 miljoonaa euroa ja 1 394 henkilötyövuotta.

Luonnonsuojelun kannalta tärkeä askel oli ryhtyä mittaamaan luonnonarvoja rahassa. Kun luonnon säilyttäminen koskemattomana ja matkailijoiden houkuttelu luontoon voitiin laittaa samalle

viivalle esimerkiksi metsänhakkuiden tai kaivostoiminnan kanssa, luonto ja sen suojelu kokivat arvonnousun.

Viranomaiset huomasivat, että rahasumma, jonka valtio sijoittaa kansallispuistoihin ja retkeilyalueisiin, palautuu yhteiskunnalle moninkertaisena takaisin. Keskimäärin kansallispuistoissa kävijöiden rahankäyttö tuo lähialueelle paikallisena yritystoimintana ja työpaikkoina jopa 20 euroa jokaista puiston palvelurakenteisiin sijoitettua euroa kohti.

Tutumpi esimerkki tulee Lieksasta. Kalastus- ja koskenlaskumahdollisuuksistaan tunnetulla Ruunaan retkeilyalueella ylläpitokustannukset ovat olleet alle 200 000 euroa vuodessa, mutta kokonaistulovaikutus noin 2 miljoonaa euroa.

Kolin kansallispuistossa tehdyssä yritys-

tutkimuksessa 63 % yrittäjistä katsoi, että kansallispuistolla on ollut merkittävä vaikutus yrityksille. Vain 5 % oli sitä mieltä, että kansallispuiston vaikutus heidän omaan yritystoimintaansa ei ollut merkittävä.

Jos matkailuyrittäjä suunnittelee luontomatkailua suojelualueelle, hänen on perehdyttävä alueen suojelusäännöksiin. Mahdolliset liikkumis- ja toimenpiderajoitukset sekä muut alueen käyttöön liittyvät seikat mainitaan erikseen suojelualuepäätöksessä. Yleissääntö on, että valtion maiden suojelualueet perustetaan asetuksella, yksityismaiden rauhoituspäätöksellä. Jos luontomatkailuyritys toimii Metsähallituksen hallinnoimilla luonnonsuojelualueilla, on tästä neuvoteltava paikallisesti Metsähallituksen luontopalvelujen kanssa. Toiminnasta

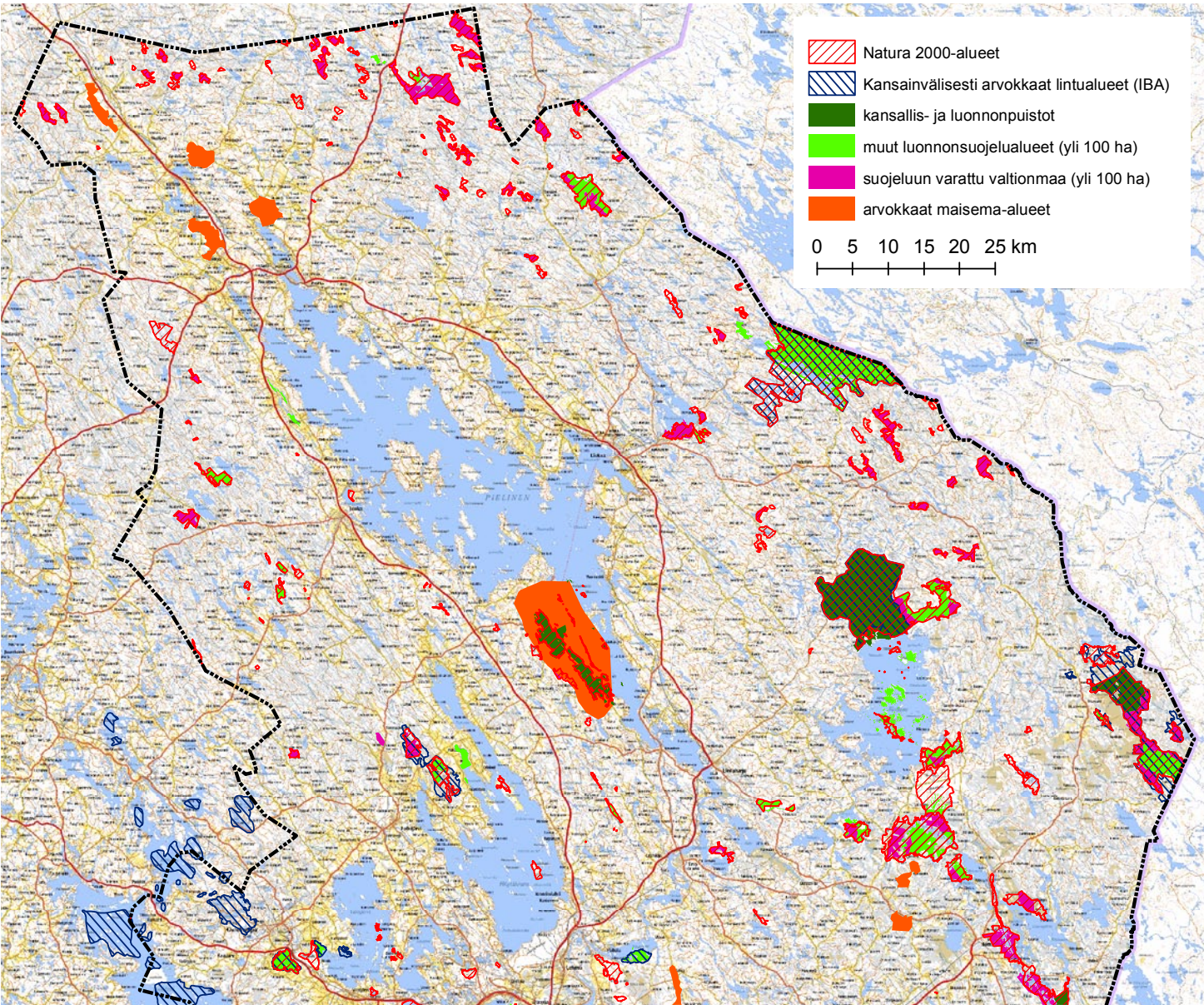
tehdään yhteistyösopimus matkailuyrityksen ja luontopalvelujen kesken.

Lisätietoja suojelualueista voi kysyä joko Metsähallituksesta (valtionmaat) tai ELY-keskuksesta (yksityismaat)

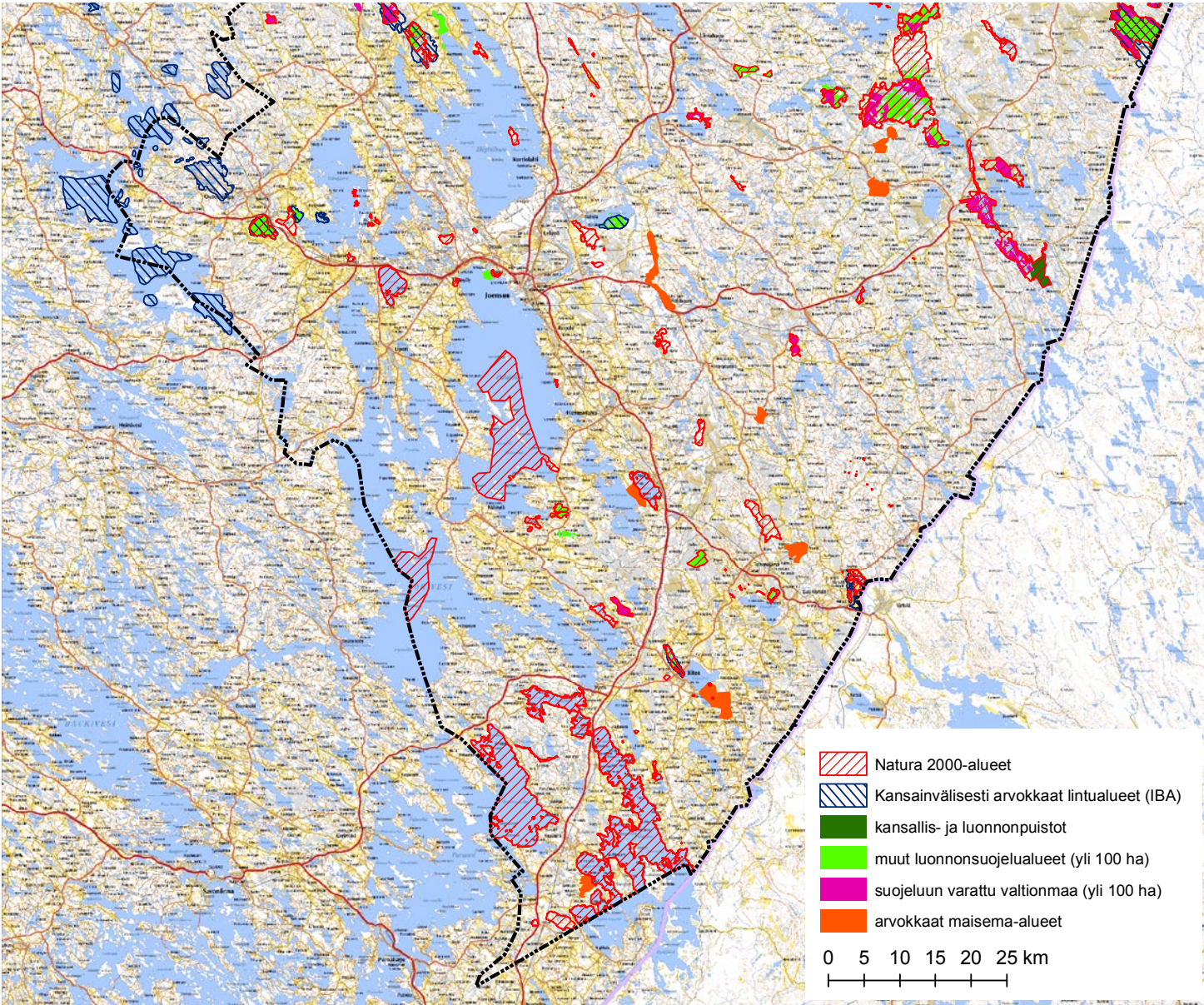
Luontomatkailuyrittäjän on tärkeää tuntea myös muu matkailuun ja luonnossa toimimiseen liittyvä lainsäädäntö. Tärkeimpiä luontomatkailun toimialaan liittyviä lakeja ovat luonnonsuojelu- ja metsästyslain lisäksi kalastus-, maasto- liikenne- ja ulkoilulaki. Yleensä matkailutoimintaan liittyen on hyvä tutustua pääpiirteissään myös kuluttajaturvallisuus-, elintarvike-, alkoholi-, tupakka-, koontumis- ja rakennuslainsäädäntöön. Lisäksi ekomatkailuyrityksen toimintoja saattavat koskea erilaiset kansalliset tai kansainväliset suositukset ja ohjeistukset.

Pohjois-Karjalan tärkeimmät suojelualueet ja muut luontoalueet.

Kartta © Mika Pirinen. Pohjakartta: Maamittauslaitoksen lupa: 7/MML/12

II LUONTOMATKAILU

4

Luontomatkailu – yleistä

Järvimatkailu on matkailua, joka tie-toisesti hyödyntää Suomen järvien erilaisia fyysisiä, toiminnallisia ja symbolisia resursseja vetovoimaisen, elämyksellisen ja kannattavan matkailun yritystoiminnan synnyttämiseksi, ja joka kohdentuu ensisijaisesti maaseutu-alueille sijoittuviin järvi-kohteisiin sekä toimintojensa kehittämisessä sitoutuu noudattamaan keskeisen kehityksen peruseräpäteitä.

Itä-Suomen yliopiston järvimatkailututkija Hannu Ryhänen

Luontomatkailu on yksi nopeimmin kasvavista matkailun osa-alueista, eikä Suomi ole jäänyt tästä kehityksestä paitsi. Yhä useammalle ulkomaiselle vapaa-ajan matkailijalle luonto ja siihen liittyvät aktiviteetit ovat merkittäviä syitä tulla Suomeen. 2000-luvulla luontomatkailun osuus on noussut Matkailun edistämiskeskuksen mukaan jo neljännekseen matkailun kokonaismerkityksestä.

Luonnon merkityksen tärkeänä vetovoi-matekijänä, yhtenä Suomen brändinä, näki myös hallituksen asettama, Jorma Ollilan johtama tulevaisuustyöryhmä. Pohjois-Karjalan matkailustrategiassa 2007–2013 luontomatkailu on ollut siinäkin yksi matkailun kärkituoteryhmistä.

Luontomatkailun aurinkoisuus säteilee myös ulospäin. Muut paikalliset yrittäjät ja asukkaat hyötyvät usein

luontomatkailusta ja sen vetovoimasta. He saavat työtä, tekevät alihankintaa, myyvät matkailijoille omia tuotteitaan tai palveluitaan, tutustuvat uusiin ihmisiin ja näiden ajatuksiin sekä ylipäättään ovat siinä monipuolisesti osallisina.

Esimerkiksi Lapissa — jossa luonto houkuttelee meillä eniten matkailijoita — matkailun työllistävä vaikutus on 3 000–4 000 työpaikkaa.

Tutkimusten mukaan luontomatkailun säteilyvaikutus on suurempi kuin muulla matkailulla. Luontomatkailusta on tullut yhä selkeämmin aluekehityksen väline, ja sen avulla voidaan edistää syrjäisten maaseutualueiden säilymistä taloudellisesti ja kulttuurisesti elinvoimaisina.

Tosin on syytä huomauttaa, että luontomatkailun osuutta kokonaismatkailutaloudesta on vaikeaa jollei

mahdotonta arvioida täsmällisesti, sillä luontomatkailukohteita ja -palveluja käyttävät matkailijat hyödyntävät matkansa aikana samoja matkailupalveluja kuin ”tavalliset” matkailijat.

4.1 Järvimatkailuyrittäjän haasteita

Monien suosituimpien luontomatkailukoh-teiden vetovoima perustuu niihin luonto-elämyksiin, joita kyseinen alue (maanosa, valtio, maakunta tai luontokohde) pystyy tarjoamaan. Se on ensimmäinen ja tärkein tekijä asiakkaan valitessa matkakohdetta. Minne menisin, miettii matkailija.

Matkailuyrittäjän näkökulmasta tärkein kysymys ja suurin haaste on taas se, kenen puoleen matkailija kääntyy valittuaan kohteen. Palveluiden monipuolisuus, ainutlaatuisuus, elämyksellisyys, aitous, luotettavuus ja sujuvuus sekä markkinoinnin ammattimaisuus, selkeys ja toimivuus — siinä ominaisuuksia jotka herättävät positiivista vastakaikua potentiaalisissa asiakkaissa. Ja sana

leviää nopeasti, viidakkorummukumisevat kauan, hyvässä ja pahassa.

Ulkomaalaisille matkailijoille ja matkailun ammattilaisille suunnatuissa kyselytutkimuksissa on käynyt ilmi, että Suomi tunnetaan edelleen huonosti, ainakin huonommin kuin toivoa sopisi. Erityisen paljon petrattavaa on järvimatkailun saralla, sillä useimpien ulkomaalaisten järvituntemus on heikko. Monikaan ei osaa edes yhdistää Suomea käsitteeseen ”tuhansien järvien maa”. Suomen järvet ja järviluonto ovat edelleen varsin hyvin kätkeyty salaisuus.

Järvien ja järvimatkailun tunnetuksi tekeminen on pohjoiskarjalaiselle yrittäjälle sekä suuri haaste että oivallinen mahdollisuus. Se voi vaatia vähän uutta ajattelua ja kykyä muuttaa perinteisiä käsityksiä ja toimintatapoja.

Pihlajavedellä tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että järvimatkailun kehittäminen polkee jossain määrin paikallaan. Matkailutuotteet ovat melko kehittymättömiä,

Matkailun tunnuslukuja

- Vuonna 2011 Suomessa vieraili 7,3 miljoonaa ulkomaista matkustajaa.
- Matkustajamäärä kasvoi 17 prosenttia vuodesta 2010.
- Ulkomaiset matkustajat toivat Suomeen vuoden aikana yhteensä 2,2 miljardia euroa, mikä oli noin 180 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.
- Venäläismatkailijat muodostivat suurimman matkailijaryhmän. Kaikista matkustajista 45 prosenttia saapui Venäjältä eli yhteensä noin 3,3 miljoonaa matkailijaa. Matkustus Venäjältä Suomeen kasvoi edellisvuoteen nähden 27 prosenttia.
- Toiseksi eniten matkailijoita tuli Virossa
- Erityisesti venäläiset pitävät Suomea hyvin suositeltavana luontomatkailukohteena.

Lähde: Rajahaastattelututkimus : ulkomaiset matkailijat Suomessa vuonna 2011.

Mitä on luontomatkailu?

Valtioneuvoston (2003) vahvistamassa luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisohjelmassa (VILMAT) luontomatkailu määritellään seuraavasti:

”Luontomatkailulla tarkoitetaan kaikkea luontoon tukeutuvaa matkailua. Hieman suppeammin määriteltynä luontomatkailua on sellainen matkailu, jonka yhteydessä virkistäydytään luonnossa. Luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön ja matkailun. Luontomatkailussa luonto on merkittävä vetovoi-matekijä tai toimintaympäristö. Luonnon virkistyskäytössä on luontomatkailua lähes kaikki se, mikä ei ole päivittäistä lähivirkistystä. Siten mm. matkailuun liittyvä loma-asuminen ja sen yhteydessä tapahtuva virkistyskäyttö katsotaan luontomatkailuksi.”

eivätkä ne perustu riittävästi paikallisiin vahvuuksiin ja erityispiirteisiin, kuten luontoympäristöön, maaseutuun, vesistöihin tai paikalliseen saaristolais- ja ruokakulttuuriin. Järvimatkailutuotteiden kehittäminen, suunnittelu ja koordinointi kaipaivat selkiyttämistä, pitkän tähtäimen ajattelua sekä tavoitteellisuutta.

Esimerkiksi soutumatkailun nykytilaa Savonlinnan seudulla kartoitettaessa huomattiin, että haastatellut järvimatkailuyrittäjät eivät olleet osanneet ajatella soutua matkailutuotteena. Jo itse termi soutumatkailu herätti hämmennystä, ja soudun liikeideaa ei saatujen vastausten perusteella oltu mietitty kovinkaan syvällisesti. Näin siitäkin huolimatta, että

Suomi on Euroopan veneilyvaltaisimaa, soutamisella on meillä tuhatvuotiset perinteet, liki puolet suomalaisista liikkuu vesillä vähintään kerran vuodessa ja soutuveneily on meille suomalaisille selvästi suosituin vesillä liikkumismuoto, jota noin joka kolmas meistä harrastaa. Osittain juuri luutuneiden ja vähättelevien käsitysten vuoksi soutu on jäänyt muiden modernimmiksi ajateltujen vesiliikkumismuotojen jalkoihin, kuten melonnan ja veneilyn. Ja kuitenkin matkailijat ovat ottaneet ilolla vastaan mahdollisuudet soutumatkailuun aina, kun sitä on vain osattu tarjota.

Luontomatkailun näkökulmasta järvillä on monia ulottuvuuksia. Vesiympäristö houkuttelee erilaisiin toiminnallisimpiin

aktiviteetteihin, joista perinteisimpiä ovat soudun lisäksi melonta, kalastus ja uinti. Tämän lisäksi järvet merkitsevät yhä enenevässä määrin erilaisia aineettomia elämyksiä. Monet matkailijat etsivät aisteja ruokkivia maisemia, henkisiä kokemuksia, jotain myyttistä ja vertauskuvallistakin. Järven henki ja sen kokeminen istuvat kestävän matkailun ajatusmaailmaan paremmin kuin vesiskootterilla rymistely.

Yrittäjän on syytä tuntea asiakkaansa. Se, onko yrityksen tyypillinen asiakas esimerkiksi yksityinen vai yritysväkeä, venäläinen vai englantilainen, vaikuttaa siihen, mitä luontomatkailutuotteita kannattaa ylläpitää ja kehittää. Kun venäläiselle näyttää onkea ja venettä, varmasti nykäisee. Britille taas kannattaa vilauttaa kiikaria ja osoittaa lähintä lintupöheikköä.

Tosin, yleistykseen ja stereotypioihin ei

Mitä luontomatkailututkimukset kertovat?

- Eniten vesiretkeilypalveluja tarjoavia yrittäjiä on Lapissa, mikä johtuu pääosin alueen laajasta ohjelmapalvelutarjonnasta ja suurten lohijokien soutukalastuksesta.
- Runsaiden järvesistöjen takia myös Etelä-Savossa on paljon vesiretkeilypalveluja tarjoavia yrittäjiä.
- Soutuaktiviteettien maakuntina erottuvat Suomessa Keski-Suomi ja Varsinais-Suomi.
- Itä-Suomessa valtaosa luontomatkailuyritysten asiakkaista on suomalaisia.
- Yksityisasiakkaita on karkeasti kolme neljästä, yritysväkeä joka neljäs.
- Suurin osa asiakaskäynneistä tapahtuu kolmen kesäkuukauden aikana. Talvi on järvimatkailualueilla hyvin hiljaista aikaa.
- Valtaosa matkailijoista on lähes tai täysin omatoimisia. He eivät osta valmiita ohjelmapaketteja. Tässä on tosin suurta vaihtelua eri kohteiden ja yritysten välillä.
- Monilla matkailuyrittäjillä on paketteja vain ryhmille, ei lainkaan yksin matkustaville, mikä on koettu selväksi puutteeksi.
- Valtaosa matkailijoista on kiinnostunut tekemään matkakohteessaan useita erilaisia asioita.
- Ulkomaiset matkailijat odottavat suomalaiselta luontomatkailulta erityisesti turvallisuutta, puhdasta luontoa, rauhaa ja hiljaisuutta.
- Ulkomaalaisten matkailijoiden mielestä luontomatkailumielessä kiinnostavinta aluetta Suomessa on järvisuutu ennen esimerkiksi rannikkoa, tuntureita tai metsämaisemaa. Erityisen kiinnostavana järvisuutu näyttäytyy brittiläisille ja venäläisille.
- Ulkomaalaiset matkailijat ovat luontoaktiviteeteista erityisen kiinnostuneita melonnasta, kalastuksesta ja eläinten tarkkailusta luonnossa.
- Britit harrastivat eniten eläinten tarkkailua, venäläiset hyvin vähän. Sen sijaan venäläiset harrastivat ylivoimaisesti eniten kalastusta, jota taas britit eivät harrastaneet lainkaan.
- Luontomatkailun oheistuotteista ulkomaalaisia matkailijoita kiinnostaa eniten kulttuurimatkailu. Esimerkiksi venäläiset kaipaavat usein mökkilomansa oheen vierailuja lähiseudun matkailukohteissa.
- Ulkomaalaiset matkailijat pitävät luontomatkailukohteen majoitusmuodoista mieluisimpana hotellia tai lomamökkiä tai -asuntoa.

Soutaja Juojärvellä.

kannata tässäkin tapauksessa sortua. Metsähallituksen ja Itä-Suomen yliopiston tutkimuksessa kävi näet ilmi, että kansallispuistojen ja muiden suosittujen luontokohdeiden kävijät eivät ole yhdenmukainen ryhmä, vaan kävijäkunnan motiiveissa on huomattavaa vaihtelua. Virkistysmotiivien perusteella kävijät on ryhmiteltävissä neljään pääporukkaan: sosiaaliset itsensä kehittäjät, henkistä hyvinvointia hakevat nostalgikot, kuntoilevat luontoseikkailijat ja luontosuuntautuneet rentoutujat.

Markkinointi on elintärkeä osa järvi- matkailutoiminnan kehittämistä. Pelkkä kyltti tienposkessa ei enää riitä markkinointikeinoksi, mikäli haluaa siivunsa matkailijavirrasta. Pohjois-Karjalassa toimii matkailupalvelujen alueorganisaatio, Karelia Expert Matkailupalvelu Oy, joka on erikoistunut juuri matkailuyritysten

markkinointiin ja tuotekehitykseen.

Hyväksi koettu tapa luontomatkailutuotteiden kehittämiseen on kysyä matkailijoilta itseltään heidän kokemuksista ja elämyksistä. Yrittäjän kannattaakin ehkä tehdä asiakkaidensa piirissä palautekyselyä, joiden perusteella hänelle voi muodostua mutua-tuntumaa parempi tietämys asiakkaiden todellisista tarpeista.

Maaailma muuttuu ja järvimatkailuyrittäjän on muututtava sen mukana. Internetistä on tullut useimmille matkailijoille tärkein työkalu sekä matkakohteen varaamisessa että tiedonhankinnassa lomakohteesta. Tässäkin on hyvä tuntee asiakkansa: venäläiset suosivat selvästi muunmaalaisia enemmän palveluiden varaamista suoraan kohteesta tai matkanjärjestäjiltä.

Kolin kansallispuistossa vierailee vuosittain noin 150 000 ihmistä. Näkymä Ukko-Kolilta Pieliselle.

5

Kestävä luontomatkailu

Vallitseva trendi luontomatkailutoiminnassa on nykyään ekologisuus. Puhutaan ekomatkailusta. Se eroaa "tavallisesta" luontomatkailusta siinä, että se ottaa tarkemmin huomioon toiminnan vaikutukset sekä luontoon että paikalliseen ympäristöön.

Kansainvälinen ekomatkailuyhdistys, The International Ecotourism Society, määrittelee ekomatkailun näin: "Ekomatkailu on luontoalueille suuntautuvaa vastuullista matkailua, joka suojelee ympäristöä ja ylläpitää tai edesauttaa paikallisten asukkaiden hyvinvointia."

Suunnilleen samaa tarkoitetaan, kun puhutaan kestävästä matkailusta. Tämä termi kuvaa ehkä parhaiten pitkällä tähtäimellä luonnon ja ympäristön kannalta kestävä matkailutoimintaa. Toisin sanoen paitsi ekologisesti tavoitteellista matkailua myös muita moraalisia arvovalintoja matkailun toteuttamisessa. Muiden muassa Metsähallitus on julkaissut oman ohjeistuksensa kestävä luontomatkailun periaatteista.

Termistöstä riippumatta on kuitenkin

hyvä pitää jalat maassa. Pohjimmiltaan näet mikään matkailu ei ole erityisen ekologista tai kestävä. Kun matkustetaan paikasta toiseen, kulutetaan aina luonnonvaroja ja aiheutetaan kasvihuonepäästöjä. Eikä luontomatkailu ole kestävä senkään vertaa, koska siinä lisäksi kulutetaan ja häiritään luontoa, usein vielä luonnonsuojelualueilla, joiden tarkoitus on nimensä mukaisesti suojella luontoa ihmisen toiminnan haitallisilta vaikutuksilta. Tunnetaan esimerkkejä, joissa luontomatkailu on ollut suorastaan haitallista kohteelleen. Luontomatkailu ei siis sinällään merkitse samaa kuin luontoystävällinen toiminta.

Mutta silti, koska matkailua on aina ollut ja tulee aina olemaan, se pitää pyrkiä tekemään eettisesti ja ekologisesti kestävällä ja vastuullisella tavalla. Ja yrittäjä on se, jonka itsensä on tehtävä omasta luontomatkailutoiminnastaan kestävä.

Pelkästään miinusmerkkiseksi luontomatkailua ei voi kuitenkaan moittia luonnon itsensäkään kannalta. Sen jälkeen, kun luontomatkailun taloudellinen ja kulttuurinen arvo ymmärrettiin,

se on koitunut monilla alueilla luonnon pelastukseksi. Esimerkiksi Lapin maisemat näyttäisivät nykyään kovin erilaisilta, mikäli pohjoisen luonnon vetovoimaa ei olisi siellä oivallettu eikä siitä olisi älytty tehdä matkailutuotetta. Ugandan sumuiset vuoristometsät olisi jo aikaa siten hakattu ilman gorillamatkailun tuomia dollarinippuja. Ja mikä tärkeää, matkailutulojen myötä yleinen myöntämielisyys luonnonsuojelua kohtaan on lisääntynyt merkittävästi niin Lapissa kuin Ugandassa.

Luontomatkailun, maa- ja metsätalouden, luonnonsuojelun sekä muiden luonnon käytön intressien yhteensovittaminen keskeisillä matkailualueilla onkin yksi tämän päivän haasteista. Enää ei luontomatkailuyritysten toiveisiin voida suhtautua olankohautuksella, mikä on nähty esimerkiksi Lapin metsänhakkuukiistoissa.

5.1 Kestävät periaatteet käytäntöön

Pohjois-Karjalassa tehdyissä tutkimuksissa on käynyt selvästi ilmi, että yrittäjäkenttä suhtautuu myönteisesti kestävän luontomatkailun perusperiaatteisiin. Noin 90 prosenttia yrittäjistä katsoo niiden soveltuvan hyvin yrityksen omaan toimintaan ja vielä useampi pitää niitä ylipäättään kannatettavina. He ovat ymmärtäneet, että luonnon sietokyky asettaa tietyt reunaehdot, joiden mukaan on aidosti mentävä, jos halutaan harjoittaa luontomatkailua kestävästi pitkälle tulevaisuuteen. Aito luonnosta välittäminen tulee esille puheissa ja varsinkin teoissa.

Tämän päivän matkailijat ovat tiedostavia ja ajattelevia. Heidän luottamustaan eivät herätä puolittaiset lupaukset ja puuhailut ekologisuuden suuntaan. Villien

alkuvuosien jälkeen ei voida enää toimia ”teko-ekosti” luonnon hyvinvoinnista piittaamatta, sillä yhä useammat asiakkaat eivät halua tukea sellaista toimintaa.

Ikävä kyllä, ekomatkailu-nimikkeellä ratsastaminen on yleistä myös sellaisten toimijoiden parissa, jotka eivät todellisuudessa välitä luonnon hyvinvoinnista. Suomella on kestävässä matkailussa varsin hyvä maine, joka palvelee kaikkia luontomatkailuyrittäjiä. On edesvastuutonta lähteä rikkomaan tätä mielikuvaa, kullannarvoista brändiä, vain ja ainoastaan lyhytnäköisen voitontavoittelun nimissä. Sitä paitsi, kyseenalainen toiminta tulee tietoon nopeasti, ja taas viidakkorommut kumisevat.

Eettinen ja ekologinen ajattelu on ymmärrettävä siirtää myös koko palveluketjuun, kuten kuljetukseen, ruokailuun ja majoitukseen. Toiminta ei kokonaisuudessaan vaikuta kovin kestävältä, mikäli oheispalveluiden kohdalla sysätään moraalikysymykset sivuun. Ajatus on sama kuin luomutuotannossa. Tuote ei saa luomumerkkiä, jos yksikin ketjun osa ei ole luomua.

Kestävään toimintaan kuuluu myös riman nostaminen aina vain ylemmäksi. Tavoitteena on jatkuvasti yhä kestävämpi toiminta ilman mitään tiettyä pysyvää tavoitetta. Maalia kehittämiselle ei siis ole, sen on oltava jatkuvaa ja eteenpäin tähtäävää.

Pihlajavedellä tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että matkailijoiden itsensä yleisimmin esittämä ehdotus kestävän matkailun kehittämiseksi oli opastetut retket ja reitit. Niillä voi oppia tuntemaan ja sitä

kautta arvostamaan ja vaalimaan paikallista kulttuuria, historiaa, perinteitä ja luonnon ihmeitä. Tässä järvimatkailuyrittäjän omat tiedot näyttelevät tärkeää roolia olipa hän sitten palvelun tuottajan, neuvonantajan, matkanjohtajan tai luonto-oppaan roolissa.

On myös hyvä muistaa, että ekologisuus ei ole pelkkä menoerä. Toiminnan muuttamisella ympäristövastuullisemmaksi voi pitemmän päälle säästää huomattavastikin esimerkiksi sähkö-, lämmitys-, vesi- ja raaka-ainekuluissa. Miten se tehdään käytännössä, siihen on olemassa monia hyviä oppaita, kuten *Ekomatkailuyrittäjän käsikirja*.

Tutkimusten mukaan ja myös elävässä elämässä on käynyt ilmi, että ihmiset ovat valmiit maksamaan enemmän eettisesti kestävästä tuotteesta ja palveluista. Näin ollen, pienemmällä matkailijamäärällä voi päästä samaan tuottoon kuin laajamittaisemmilla mutta edullisemmilla ”normi” matkailupalveluilla. Tästä on myös maailmankuuluja esimerkkejä.

Afrikan tunnetut safarimaat Botswana ja Kenia ovat kehittäneet luontomatkailua eri tavoin. Botswanassa palvelut ovat korkealuokkaisia ja kalliita, luontoturisteja vierailee suhteellisen vähän. Keniassa matkailijoita kuhisee massoittain ja safarit ovat useimmiten lyhyitä, edullisia ja palvelultaan vaatimattomia. Luontomatkailun tuomat valuuttatulot ovat kummassakin maassa suuret, mutta safarien aiheuttama luonnon kulumisen ja häiriöt eläimille ovat Botswanan luontoparatiiseissa huomattavasti vähäisemmät kuin Keniassa, jossa luonto on monilla suojelualueilla kärsinyt jo pahoin ylisuurista matkailijamääristä.

Ekomatkailu

- tarjoaa myönteisiä kokemuksia luonnosta sekä matkailijoille että matkailuyrittäjille
- auttaa säilyttämään luonnon monimuotoisuutta
- sisältää ympäristökasvatusta
- vähentää uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä
- tuo liiketoimintamahdollisuuksia syrjäisille maaseutualueille
- painottaa paikallisen yhteisön osallistumista ja lisää paikallisten asukkaiden hyvinvointia
- rakentaa ja kehittää tietoisuutta paikallisesta ympäristöstä ja kulttuurista
- koostuu yleensä pienen yrityksen palveluista pienille turistiryhmille

Lähde: Ekomatkailuyrittäjän käsikirja.

Esimerkkejä kestävästä luontomatkailutuotteista:

- villieläinten tarkkailu
- lintujen valokuvaaminen
- opastetut vierailut ympäristön tai kulttuurin kannalta merkittävissä paikoissa
- tutustuminen nykykulttuureihin (etnografinen matkailu)
- maatilamatkailu
- päivävaellukset lähiympäristöön
- pitkät vaellukset maastoyöpymisin
- ratsastus, koira- valjakkoajelu
- hiihto, retkiluistelu, lumikenkäily
- uinti, sukellus
- vesillä liikkuminen ilman moottoroituja apuvälineitä (soutu, melonta, purjehdus, koskenlasku)
- seikkailumatkailu, kätköjen etsintä
- onginta, uistelu, pilkkiminen

Kestävän luontomatkailun periaatteet Metsähallituksen hallinnoimilla luonnonsuojelualueilla

Kestävää luontomatkailua harjoitetaan suojelu-, erä-maa- ja suojeluohjelma-alueilla siten, että...

1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua

- Luonto on tärkeä matkan syy.
- Kävijöille kerrotaan luonosta ja sen suojelusta.
- Matkailu ei häiritse luontoa, kaikki alueet eivät sovellu matkailukäyttöön.
- Ryhmät ovat pieniä, kuljetaan reiteillä aina kun mahdollista.
- Matkailua kanavoidaan palveluvarustuksen si-joituksella ja ohjeilla.

- Rakennetaan ympäristöön sopeutuvasti, luonnon-kauniit alueet säilytetään rakentamattomina.
 - Luonnon kulumista ja muita ympäristövaiku-tuksia seurataan, tarvit-taessa niihin puututaan.
- 2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän**
- Toimitaan luonnon eh-doilla, vältetään kaikkea ympäristön kuormitusta.
 - Tavoitteena on ympäristöä säästävä ja roskaton retkeily.
 - Polttopuuta käytetään säästeliäästi.
 - Päästöt veteen ja ilmaan minimoidaan ja suositaan uusiutuvia energialähteitä.

- Metsähallitus ja yrittäjät antavat hyvän esimerkin ympäristönsuojelusta.
- 3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä**
- Tutustutaan avoimin mielin paikalliseen kulttuuriin.
 - Paikallinen kulttuuri otetaan mahdollisuuden mukaan huomioon tie-don ja elämismahdol-lisuuksien tarjonnassa.
 - Käytetään paikalliset olot hyvin tuntevia oppaita.
- 4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät**
- Hankitaan tietoa etukäteen.
 - Tieto löytyy helposti ja on tarjolla kiinnos-tavassa muodossa.

- Annetaan mahdollisuus osallistua alueen hoitoon.
 - Oppaat ovat hyvin koulutettuja.
- 5. Asiakkaiden mahdol-lisuudet luonnossa virk-istymiseen paranevat**
- Otetaan huomioon kaik-ki luonnossa liikkujat.
 - Palvelut mitoitetaan kysyn-nän ja kohteen mukaan.
 - Tarjotaan luonnonrauhaa ja opastettuja luontoretkiä.
 - Matkailutuotteita kehitetään yhdessä yrittäjien kanssa.
- 6. Asiakkaiden henki-nen ja fyysinen hyvin-vointi vahvistuvat**
- Suositaan lihas-voimin liikkumista.

- Huolehditaan asianmukai-sesta retkeilyvarustuksesta.
 - Tarjolla on helppoja ja vaativia retkikohteita.
 - Tarjotaan mahdollisuus luontoelämyksiin.
 - Rakenteet, reitit ja ohjel-mapalvelut ovat turvallisia
- 7. Vaikutetaan myön-teisesti paikalliseen tal-outeen ja työllisyyteen**
- Käytetään mahdollisuuksien mukaan paikallisten yrit-täjien tuotteita ja palveluja.
 - Työllistetään mahdollisuuk-sien mukaan paikkakuntalai-sia, mutta huomataan, että myös muualta tulleet ihmiset ja ideat voivat olla voimavara kotiseu-dun kehittämisessä.

- 8. Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista**
- Asiatiedot ovat luotettavia.
 - Tiedotus on avointa ja vuorovaikutteista.
 - Markkinointi ei ole ristiriidassa luonnon-suojelun kanssa.
- 9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä**
- Asiakkaiden mieli-piteet ovat tärkeitä.
 - Järjestetään koulutusta yhdessä yrittäjien kanssa.
 - Annetaan kaikille kiin-nostuneille mahdollisuus osallistua suunnitteluun.
 - Yhteistyössä asetetaan etusijalle ne, jotka sitoutu-vat näihin kestävän luon-tomatkailun periaatteisiin.

Kolin kansallispuistoa, kuten muitakin valtion suojelualueita, hallinnoi Metsähallitus.

6

Pohjois-Karjala järvimatkailukohteena

Peruslähtökohta järvimatkailutoiminnalle on ymmärtää oman lähiympäristön, maakunnan ja koko maan järviluonnon yleiset ja erityiset piirteet ja pystyä vertaamaan niitä muihin alueisiin. Tähän tietoon yrityksen matkailutuotteiden kehittäminen ja markkinointi perustuvat. Lienee turha elämöidä sellaisilla luontoarvoilla, jotka heti nurkan takana näyttäytyvät monin verroin komeampina.

Pohjois-Karjalan järviluonnossa on joitakin yleisiä järvisuomalaisia piirteitä, jotka erottavat sen monista muista luontomatkailun kannalta tärkeistä alueista, kuten saaristosta, Lapista ja Kuusamosta. Maakunnallamme on myös tiettyä uutuudenviehätystä, sillä Lappi, Helsinki, Saaristomeri ja Kuusamo on jo koluttu. Matkailijat haluavat uusia, kiinnostavia kohteita.

Vaikka järvien runsaus ja puhdasvetisyys on meille pohjoiskarjalaisille tuttuakin tutumpi asia, useimmille ulkomaalaisille se on ihmettelyn ja

ihastelun aihe, ja siitä narusta kannattaa vetää ja lujaa. Useimmat Pohjois-Karjalan järvisiisistä laajoista selkävesistä on vedenlaadultaan suorastaan erinomaisia — Juojärvi, Puruvesi ja Pyhäjärvi muutamia mainitaksemme — miltei kaikki loputkin hyviä. Pohjoiskarjalainen järvesi kelpaakin lähes kaikkialla hyvin vaikkapa kahvivedeksi. Vertailun vuoksi: Helsingin vedet ja koko Suomenlahti on luokiteltu vedenlaadultaan ainoastaan tyydyttäväksi, loppukesän sinileväkukintojen aikaan kehoakin kehnommaksi.

Sen sijaan kirkasvetisyydellä harva Pohjois-Karjalan järvistä pääsee rehen-
telemään, sillä useimmat vedet ovat humuksen ruskeaksi värjäämiä. Esimerkiksi Pielinen on melko voimakkaasti humuksen tummentama. Sinällään humus ei ole kuitenkaan millään lailla vaarallista. Kirkkaimmat vedet päilyvät Puruvedellä, Höytiäisen eteläosissa ja Pyhäjärvellä. Välimeren kirkkauteen tottuneille etelämaalaisille Suomen tummat vedet

saattavat tuntua jopa pelottavilta.

Miten Pohjois-Karjalan järviluonto sitten eroaa muun itäisen Järvi-Suomen alueista, kuten Etelä- ja Pohjois-Savosta, tai ylipäätään muusta suomalaisesta järviluonnosta? Eipä juuri mitenkään. Kuulumme samaan luonnonmaantieteelliseen vyöhykkeeseen, samat perustekijät vallitsevat niin maisemanpiirteissä kuin eläimistössä ja kasvillisuudessa.

Monia maakuntamme järvistä voisi kuitenkin luonnehtia varsin jylhiksi, rauhallisiksi ja erämaisiksi, jos

niitä vertaa Päijänteen ja Etelä-Saimaan tapaisiin ruuhkasiin vapaa-ajanvieron ydinalueisiin. Yksi hyvä esimerkki tästä on Koitere, jonka koko keskinen saaristo on suojeltu ja mökitön. Montaa vastaavanlaista aluetta ei ole koko maassa.

Maantiede auttaa Pohjois-Karjalaa. Sijainti aivan Suuren ja Mahtavan naapurissa avaa paljon mahdollisuuksia. Vaikka takavuosina kauhisteltiin hui ja hyi, miten lähellä Venäjä on — tai Neuvostoliitto — ja liikkuminen rajan pinnassa oli jännää ja eksoottista, nykyään

Heikki Pönkä

Järvimatkailijoita Puruveden Levonsaarella.

operointi rajan yli on arkea. Olennaista ei ole enää Venäjän läheisyys Pohjois-Karjalasta katsottuna vaan Pohjois-Karjalan läheisyys itänaapurista katsottuna.

Pohjois-Karjalaan on helppo saapua Suur-Pietarista, jossa asuu enemmän ihmisiä kuin Suomessa yhteensä. Elintason nousu on lisännyt venäläisten matkailua Suomeen ja Pohjois-Karjalaan tuntuvasti.

Tutkimusten mukaan itänaapurimme arvostavat meikäläistä luonnonrauhaa, turvallisuutta ja vesien puhtautta. Kaikki asioita, joista on Venäjällä puutetta, ja kaikki valttikortteja, jotka löytyvät Pohjois-Karjalan matkailuyrittäjien käsistä.

Vaikka Pohjois-Karjalan selkävesilinnusto ei poikkea olennaisesti lähimaakunnista, muuhun Suomeen verrattuna se on kuitenkin huomattavan runsas.

Esimerkiksi kuikkakannasta pääosa esiintyy nimenomaan Järvi-Suomen alueella. Tuoreiden selvitysten mukaan Pohjois-Karjalassa pesii tuhat kuikkaparia, mikä vastaa liki 10 %:a koko maan kannasta.

Nisäkäslajisto ei sisällä sekään mitään sellaisia herkkuja, joita ei missään muualla olisi. Saimaannorppa ehti jo miltei tyystin hävitä Pohjois-Karjalan vesistä, mutta näyttäisi nyt hiljalleen palailevan takaisin kannan toipuessa pahimmasta aallonpohjastaan. Saimaannorppa on Saimaan erikoisuus, jota ei tavata missään muualla maapallolla. Sen pääesiintymisalueelle Etelä-Savoon on rakennettu luontomatkailutoimintaa, mutta Pohjois-Karjalassa tähän ei ole vielä kummoisia mahdollisuuksia, sillä täällä tavataan vain joitakin yksilöitä.

Suomen puhtaissa järvissä on turvallista polskia.

Tilanne voi olla toinen joskus tulevaisuudessa, jos suojelutoimet norpan säilyttämiseksi onnistuvat ja kanta vahvistuu roimasti myös Saimaan latvavesillä. Jos näin onnellisesti kävisi, moni järvimatkailuyrittäjä tulisi tienaamaan elantoaan norppasafarien järjestäjänä.

Järviluontoteeman ulkopuolelta on hyvä mainita, että Pohjois-Karjalassa tavataan monia itäisiä lajeja, jotka suurimmassa osassa maata selvästi harvinaisempia tai puuttuvat kokonaan. Esimerkkeinä näistä sinipyrstö, pikkukultarinta ja lapinpöllö. Samalla Pohjois-Karjala on miltei ainoita seutuja koko EU:ssa, jossa noita lajeja voi nähdä!

Kaikkia suurpetoja — susi, ilves, ahma ja karhu — täällä on vahva kanta, karhuja kenties enemmän kuin missään muualla

Suomessa. Järvimatkailutoiminnan oheen jotkut yrittäjät ovat jo perustaneet petokuvauskojuja, joihin on tultu kaikkialta maailmasta. Suurpetojen kuvaus lieneekin tätä nykyä yksi kaikkein tuotavimmista luontomatkailubisneksistä.

Tarkkailtavista ja valokuvattavista linnuista vetovoimaisimmat lajit ovat vastaavasti maa- ja merikotka.

Pohjois-Karjalassa esiintyy myös muutamia kasvilajeja, kuten lehtoukonhattu ja lehtoängelmä, joiden ainoat luonnonvaraiset kasvupaikat Suomessa ovat täällä. Muita maininnanarvoisia esiintymiä ovat Euroopan pohjoisin vuorimunkin esiintymispaikka, Suomen ainoa ukonhattukimalaisen elinpaikka, toinen Suomen kahdesta muurahaissinisiiven esiintymisalueesta sekä Pohjois-Karjalan geologinen erikoi-

Kiikaroitsija Höytiäisen rantakalliolla.

suus vuolukivi, joka on monista erilaisista mineraaleista koostuva vihertävä kivilaji.

Lisäksi meillä on puhtaat sienet ja marjat. Pohjois-Karjalassa poimittu herkkutatti tunnetaan Italiassa asti.

Entäpä talvisen luonnon markkinointi? Kunnon puolimetriset hanget ja poskia nipistävä pakkanen on luonnonvara, jota harva seutu tällä planeetalla pystyy tarjoamaan. Tykkyäkin piisaa ainakin korkeimmilla vaaroilla sopivina talvina.

Paitsi moottorikelkkailua, koiravaljakkoajelua, laskettelua ja muita luonteeltaan aktiivisia ja vauhdikkaita liikuntamuotoja, tuotevalikoimiin olisi hyvä saada myös talvista elämysmatkailua, kuten hiljaista sivakointia saarelta toiselle,

lumikenkäkävelyä, suurista lumilakeuksista nauttimista, tähtikirkkaan talviyön, revontulien ja lumituiskun ihmettelyä, lintujen (teerien, korppien, kotkien ja pikkulintujen) ruokintapaikkojen seurailua, pilkkimistä, unohtamatta myöskään saunaa ja avantouintia. Mahdollisuuksille asettaa rajoja vain mielikuvitus.

Kaiken tämän vertailun ja erityispiirteiden luetteloinnin jälkeen on kuitenkin hyvä muistaa, että viime kädessä Pohjois-Karjalan järvimatkailun houkuttelevuus perustuu paikallisuuteen, siis juuri siihen järveen ja sen osaan, jossa yritys toimii. Esimerkiksi Kolin läheisyys voi olla valtti vain Kolin läheisyydessä eli Pielisen seudulla toimiville yrityksille eikä

Vas. Monet ulkomalaiset lintuharrastajat tulevat Suomeen varta vasten katsomaan lapinpöllöä, pohjoisten taigametsien harvinaisuutta.

kenellekään muulle koko maailmassa. Ja Pohjois-Karjalan maakuntajärviä on maapallolla olemassa vain yksi — Pielinen. Tässä pelissä edes naapurimaakuntien yrityksillä ei ole mitään jakoa.

Järvien paikallisuutta ja siihen liittyviä maisema- ja luontoarvoja sekä kulttuurihistoriaa olisi syytä korostaa nykyistä enemmän. Yrittäjän olisi hyvä nähdä oma toimintakenttensä, järvensä, värillisten lasien läpi: merkityksellisenä paikkana, ainutlaatuisena maisemana ja erityisenä kohteena, joka houkuttelee jäämään ja josta hän on aidosti ylpeä matkailukohteena.

Perinteinen ”tuhansien järvien maa” -keskeinen markkinointinäkökulma unohtaa sen, että jokainen järvi on aivan omanlaisensa. Se myös jättää helposti matkailijan ulkopuoliseksi kyseisessä järvimaisemassa. Vastaavasti uudenaikaisella, harkitulla markkinoinnilla ja mielikuvien synnyttämisellä matkailijasta tulee osa kyseistä järvimaisemaa ja kyseisestä järvimaisemasta osa heidän muistojaan, heitä itseään.

Kolin kansallispuiston yritystutkimuksen 2009–2010 mukaan:

- Kolin kulttuuriperinnön tuntemus toi 82 %:lle yrityksistä lisäarvoa
- luontoarvojen tuntemus toi 86 %:lle yrityksistä lisäarvoa
- luontoa hyödynsi toiminnassaan 67 % yrityksistä
- 87 % yrittäjistä arvioi luonossa olevan vielä hyödynnettäviä mahdollisuuksia matkailun suhteen

JÄRVIMATKAILUN KEHITTÄMISTEESIT

Ensimmäinen teesi

Järvimatkailun kehittämisen perustana on oman kotivesistön tuntemus. Järven hengen löytäminen vesistön syntyhistorian, kulttuuriperinnön ja luonnonolojen kautta tarjoaa mahdollisuuden sukeltaa pintaa syvemmälle ja avaa näin uusia ulottuvuuksia välittää syvällisiä elämyksiä.

Toinen teesi

Järvimatkailun kehittäminen edellyttää rajojen häivyttämistä. Matkailijaa eivät kiinnosta maantieteelliset, hallinnolliset ja organisatoriset rajat vaan kohde sinänsä. Tarvitaanko kuitenkin yhteinen perämies, jonka tarkoituksena on toiminnan kokoaminen ja helpottaminen, ei ko. organisaation ylläpito?

Kolmas teesi

Järvimatkailun kehittämistyön tulee perustua tutkittuun tietoon. Mutu-, petu- ja hira-menetelmin kehitetyt matkailutuotteet on heitettävä yli laidan. Tiedon valtamereillä purjehtiminen vaatii kriittisyyttä, tietämättömyyden rantaviivan kaventaminen avointa sosiaalista vuorovaikutusta ja tutkimustiedon jakamista kansantajuudessa muodossa.

Neljäs teesi

Järvimatkailun kehittäminen vaatii uskallusta olla erilainen. Tuhansien järvien maita ja samanlaisia järvikohteita on maailma pullollaan. Tarvitaan rohkeita avauksia ja erottautumista vahvoilla mielikuvilla.

Viides teesi

Järvimatkailun kehittäminen edellyttää avoimuutta ja uteliaisuutta. Tiedonvaihto ja tutustumismatkat niin kotimaisilla kuin ulkomaisilla järviolueilla on nähtävä panostuksena omaan osaamiseen. Nähdäkseen lähelle on mentävä kauas.

Kuudes teesi

Järvimatkailutuotteen/-kohteen on oltava helposti ostettavissa ja saavutettavissa. Hyväkään tuote ei ole mitään, jos asiakas ei siitä tiedä tai sitä löydä.

Seitsemäs teesi

Järvimatkailu on kokonaisuus, jonka yksittäiset osat tukevat toisiaan. Tarvitaan toimivia palveluketjuja, -keskittymiä ja reittejä sekä samassa veneessä soutamista, jotta matkailijoita pyytävät palveluverkot saadaan vesiin.

Lähde: Härkönen, Tuija (toim.): Oi jos Suomen järvet matkakohteeksi muuttuisi. Savonlinnan koulutus ja kehittämiskeskuksen julkaisuja n:o 9. 2003.

Kahdeksas teesi

Järvimatkailu ei ole vain kauniita maisemia vaan myös uuden oppimista ja toimintaa. On päästävä irti luutuneista ajatusmalleista ja vanhan turistinauhan pyörittämisestä. Järviin on puhallettava aitoa tekemisen henkeä!

Yhdeksäs teesi

Järvet on myytävä myös paikallisväestölle ja vapaa-ajanasukkailla. Miksi mennä merta edemmäs kalaan? He ovat matkailijoita pysyvämpiä, potentiaalisia järvimatkailutuotteiden käyttäjiä, mutta valitettavan usein sokeita oman lähiympäristönsä tarjonnalle.

Kymmenes teesi

Järvimatkailun kehittämisen motiivina tulee olla ympärivuotinen, asiakkaalle lisäarvoa tuottava ja siksi kannattava liiketoiminta. Muista, että talvisessakin järvessä on taikaa! Järvivedet on valjastettava matkailuun vakavasti pilke silmäkulmassa. Aallonharjalla ratsastetaan vain osaamisella ja laadulla.

Miten teen kestävän järvimatkailutuotteen?

Tieto on kestävän matkailutuotteen kehittämisen a ja o, myös Pohjois-Karjalan järvimatkailussa. Yrittäjän on tärkeää tietää oman järvensä luontoarvot ja osata arvioida järjestämänsä matkailutoiminnan vaikutusta niihin. Vasta kun riittävä tietopohja on hankittu, voidaan toimia ekologisen tiedon valossa eettisesti kestävällä tavalla. Tätä on ekomatkailu, tätä on eettinen matkailu, tätä on kestävä matkailu.

Ensimmäinen askel kestävässä järvimatkailussa on selvittää ne alueet, missä matkailu voi tuoda mukanaan maaston ja kasvillisuuden kulumista tai häiriöitä eläimille. On tiedettävä, mitkä alueet sietävät matkailupainetta ja mitkä alueet on jätettävä rauhaan.

Jos toimialueeltasi löytyy esimerkiksi sääksen risulinna tai saimaannorpan köllöttelykivi, voi sen ympärille parhaassa tapauksessa rakentaa luontomatkailutuotteen. Ensimmäinen toimenpide ei kuitenkaan ole lähteä saman tien kускаamaan asiakkaita paikan päälle. Ennen toiminnan käynnistämistä on

otettava ylimääräinen askel, se eettinen. Ensin on tutkittava, sitten vasta hutkittava.

Selvitettävää riittää. Miten eläimet käyttäytyvät? Kuinka lähelle kohdetta voi lähestyä ilman häiriötä? Milloin eläimet ovat paikalla ja milloin poissa? Ovatko ne nähtävillä vain tiettyinä lyhyinä jaksona vai koko matkailukauden? Onko kyseessä yksinäinen eläin vai lisääntyvä pari? Miten kyseinen laji lisääntyy?

Nämä ja muut perustiedot on selvitettävä ennen kuin ilmiön ympärille voi synnyttää hyvän, eettisesti kestävän tuotteen. Jos selvitystyö ei synny omin voimin, on palkattava asiantuntija tekemään se. Aina ei kuka tahansa ammattibiologi tai luontokartoittaja riitä, vaan tarvitaan jonkin tietyn eliöryhmän erityisasiantuntija. Kasvitieteilijöistä ei ole useinkaan tekemään lintukartoituksia ja päinvastoin.

Hyvänä puolena ammattimaisissa kartoituksissa on sekin, että niissä saattaa paljastua aivan uusia tietoja lähiluonnosta; harvinaisia kasvi- ja eläinlajeja, arvokkaita luontotyyppiejä, lähteitä tai muita kiinnos-

tavia luontokohteita. Näitä voidaan hyödyntää omassa luontomatkailutoiminnassa.

Luontomatkailuyrittäjän on syytä tuntea myös lakipykälät. Monet luontomatkailun näkökulmasta kiinnostavat lajit ovat paitsi näyttäviä ja suurta yleisöä kiinnostavia, myös harvinaisia ja jopa uhanalaisia. Niitä on kohdeltava silkkihansikkain. Eikä sekään aina riitä.

Esimerkiksi kalasääsken pesä on rauhoitettu lain nojalla; kaikkien luonnonvaraisten eläinten tahallinen häirintä on kielletty, erityisesti lisääntymisaikana; rauhoitettuja kasveja ei saa poimia; arvokkaita luontotyyppiejä ei saa muuttaa; ja niin edelleen. Lipsumisena varaa ei näissä asioissa ole. Yksikin kerta maakuntalehden otsikoissa voi romahduttaa koko luontomatkailutoiminnan. Siksi on tarkasti tiedettävä mitä tekee ja otettava asioista perusteellisesti selvää.

Kestävällä tavalla toimiva järvimatkailuyrittäjä minimoi häiriön aina ja kaikkialla. Järvellä liikkueensa hän tietää, että valkoinen merkitsee punaista. Valkoisten loppilintujen täplittämä luoto näkyy kauas ja kertoo hänelle, että se on kierrettävä alkukesällä kaukaa. Hän huomaa, jos kuikkaemo katselee hätäntyneenä rannalle sijaitsevalle pesälleen, ja kaartaa veneensä kauemmaksi punaiselta vyöhykkeeltä. Hän valistaa matkailijoita luonnon huomioimisesta ja puhuu luonnon elävistä tasapuolisen kunnioittavasti. "Haittaeläimen" ja "roskakalan" tapaiset termit eivät kuulu hänen sanavalikoimaansa. Pyydetyt kalat päästetään hengiltä heti, eikä jätetä niitä rannalle tai jäälle sätkimään henkitoreissaan. Tupakannatsoja ei mätetä järveen eikä liioin pyykin- tai matonpesuvesiä. Nuotiopaikalle ei jätetä roskaa.

Tällaiselle pesälle ei saa mennä kuin vahingossa. Kuikka hylkää pesänsä herkästi.

7.1 ESIMERKKEJÄ LINTUMATKAILUTUOTTEISTA

Pohjoiskarjalaisilla järvillä on monia mahdollisuuksia tehdä linnuista ja niiden tarkkailusta matkailutuote. Täällä on monia näyttäviä, harvalukuisia lajeja, elämää kuhisevia lintuluotoja, muuttolintujen kokoontumisalueita ja kaikenlaista muuta kiinnostavaa. Linnut voivat hyvinkin tuoda yrittäjän matkailutuotevalikoimaan lisän, joka houkuttelee yrityksen asiakkaiksi uusia ihmisiä.

Tuote itsessään voi esimerkiksi sisältää kuljetuksen tarkkailuasemiin (esimerkiksi lintujen kerääntymispaikalle, linturuokinan äärelle tai kuvauspiilolle), yrityksen lainaamien välineiden käytön, asiakkaiden opastuksen, kuljetuksen takaisin lähtöpaikkaan sekä mahdolliset ruokailut. Tuotteen perussisältö on asiakkaiden kokemaa lintujen etsimiseen ja tarkkailemiseen liittyvä jännitys, uusien asioiden oppiminen linnuista ja luonnosta sekä virkistyminen ja liikkuminen järviympäristössä. Tuotteen ympärille voi koettaa luoda jotain pohjoiskarjalaiseen järvimaisemaan liittyvää lisäohdokkuutta — kuten kesäyön tunnelmat, valot, hiljaisuus ja äänimaisema — joka tekee elämyksestä ainutlaatuisen ja ikimuistaisen.

Aivan vapaasti järvilinnuston suomien mahdollisuuksia ei voi hyödyntää. Osa linnuista suhtautuu ihmisiin arkaillen, etenkin pesän lähetyvillä. Esimerkiksi kuikan ja kalasääsken pesimäpaikoilla on toimittava varoen, eivätkä vierailut niiden pesäpaikoilla useinkaan sovellu matkailutuotteiksi. Perusteelliset esi-

selvitykset, huolelliset ennakkovalmistelut ja riittävän suuren tarkkailuetaisyyden pitäminen (kiikarit!) lintuja tarkkailtaessa ovat tässä kohtaa avainasemassa. Koko ajan on tiedettävä mitä tekee ja miten linnut reagoivat tekemisiin.

Yleisesti voi sanoa, että jos ennakoitavissa on tai käytännön toiminnassa paljastuu linnuille selvää haittaa, tuoteideasta on luovuttava.

Yksi asia, johon lintumatkailua suunnitteleva yrittäjä taatusti törmää, on lintuihin liittyvä tietotaito. Useimmat asiakkaat, etenkin ulkomaalaiset, kaipaavat ja suorastaan edellyttävät asiansa osaavaa opasta. Harvasta yrittäjästä on siihen, varsinkin kun lintutietämyksen pätevyys saavutetaan yleensä vasta vuosien aktiivisen retkeilyn ja sinnikkään opiskelun tuloksena. Lintutuntemus on vaativa laji; liian vähäiset tiedot ja taidot paljastuvat jo tuotteen markkinoinnissa ja viimeistään paikan päällä maastoretkellä, jolloin on jo liian myöhäistä.

Tässä kohtaa yrittäjän kannattaisi vakavasti harkita yhteistyötä esim. paikallisten lintuharrastajien ja -konsulttien kanssa. Osaavan lintuoppaan saaminen mukaan yrityksen toimintaan alihankintaurakoitsijana tai muulla sopimuksella on varmasti vaivan arvoinen toimenpide. Siitä hyötyvät kaikki: yritys, opas, asiakkaat ja linnut.

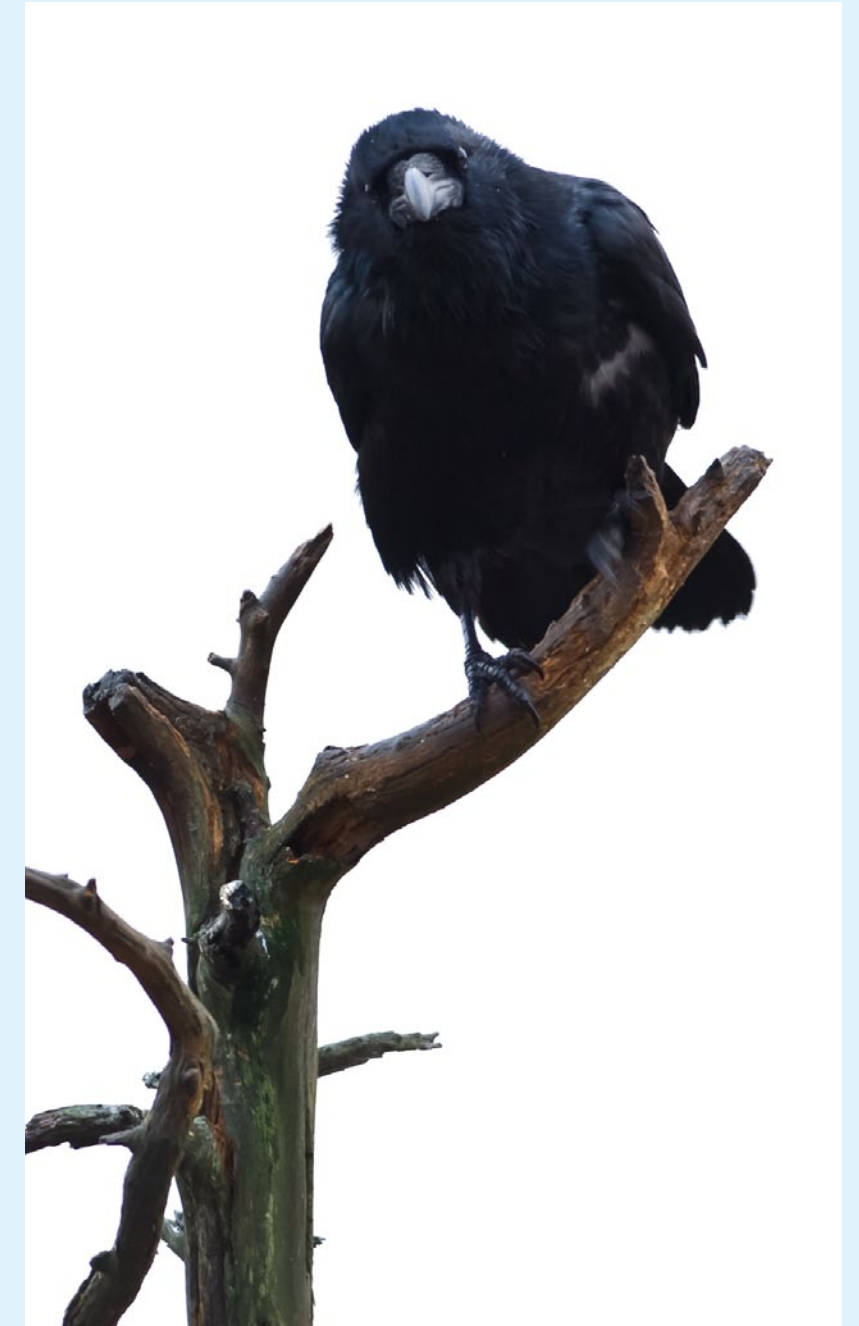
Hyvä opas on paitsi taitava, myös sosiaalisesti ulospäin suuntautunut ja sanavalmis. Jotkut alan toimijat pitävätkin

oppaan merkitystä suurempana kuin mitään muuta yksittäistä tekijää lintumatkailussa.

Tuotekehittelyssä kannattaa hyödyntää jo olemassa olevaa lintutietoa. Tuoretta, ajantasaista lintutilannetietoa eri puolilta maakuntaa voi kysellä paikallisilta lintuyhdistyksiltä ja -harrastajilta. Kuntien, ELY-keskusten ja muiden tahojen teettämät lintu- ja luontoselvitykset ovat myös yksi käyttökelpoinen tietolähde.

Täysin elottomia lintujen suhteen järvet eivät ole talvellaakaan. Järviympäristössä voi tavata joitakin matkailun näkökulmasta mielenkiintoisia lintuja, kuten teeriä, kotkia ja korppeja, joita kaikkia voi houkuttella paikalle perustamalla ruokintapaikan johonkin saareen tai muuhun sopivaan paikkaan. Teeren jyväröintiä edellyttää vain maanomistajan luvan, mutta kotkien houkuttelu haaskoilla vaatii ympäristöviranomaisten luvan ja tarkan selvityksen toiminnasta.

Seuraavien esimerkkien tarkoituksena on tuoda käytännön tasolla esille, millaisia mahdollisuuksia linnut antavat järvimatkailun kehittämiseen ja mitä vaiheita lintumatkailutuotteen kehittämiseen ja toteuttamiseen liittyy.

Korpin uteliaan katseen näkeminen läheltä kiinnostaa monia luontosuuntautuneita matkailijoita.

Opastettu lintujentarkkailu- tuokio tai -retki

*Opastettua linturetkä voidaan pitää lintumatkailun perustuotteena. Sel-
laisen voi järjestää melkein missä vain,
missä on lintujakin. Hyviä vinkkejä
soveliaista lintujenkatselupaikoista voi
saada paikallisilta lintuharrastajilta ja
-yhdistyksiltä. Heidän kanssaan kan-
nattaa myös tehdä yhteistyötä opas-
tuksen järjestämisessä.

* Käytännön kokemukset ovat osoit-
taneet, että monille asiakkaille riittää
pienempikin määrä aivan tavallisia lin-
tuja, kunhan niitä saa katsella riittävän
läheltä ja osaava opas on paikalla
kertomassa niiden tunnistamisesta ja
elintavoista.

* Yrittäjän kannattaisi harkita muu-
tamien kiikarien hankkimista asiakka-
ta varten, sillä harvalla tavallisella
matkailijalla on omaa kiikaria mu-
kanaan. Ilman kiikaria kokemus
lintujen katselusta voi jäädä pinta-
puoliseksi ja vaisuksi. Oppailla on
luonnollisesti mukanaan omat kiikarit
ja mielellään kaukoputkikin kauempa-
na näkyvien lintujen havaitsemista ja
tunnistamista varten. Lintujen katselu
kaukoputkella on elämys monille ei-
lintuharrastajille.

* Suunnittele tuote mielellään niin,
että myös lapset ja ikäihmiset voivat
osallistua linturetkille. Kohteen tulee
siis olla sopivan lähellä lähtöpistettä,
eikä retki saa olla liian pitkä. Sadan tai
korkeintaan parin sadan metrin kävely
ja tunnin kesto sopivat useimmille.

Katseluretki lintuluodolle

* Lintuluodot ovat näyttävyytensä,
iloisen mekkalansa ja lintupaljouden
vuoksi kiinnostava järvimatkailukohde.
Lintujen pesimäluodot ovat kuin lin-
tumaailman oma pogosta. Siellä käy
kova kuhina, siellä elämöidään ja
säpistään.

* Hyviä lintuluotoja on kaikilla Pohjois-
Karjalan isoilla järvillä. Lisätietoja nii-
den sijainnista voi hakea *Järvinunnut
matkailun myötätulessa* -hankkeen
nettisivuilta kunkin järven *Linnusto-
raportti* -kohdasta. Raporteissa
esitetään kohdekohtaiset retkeilyoh-
jeet sekä sopivat lintujen tarkkailu-
etäisyydet, jotka perustuvat luodolla
esiintyvään lajistoon ja paikan omi-
naispiirteisiin.

* Pesimäkausi kestää lintuluodoilla
jäiden sulamisesta kolme kuukautta
eteenpäin, mutta lintujen pesinnän
kannalta kaikkein kriittisin jakso
— munien ja pienten poikasten aika
— kestää toukokuun puolivälistä
heinäkuun alkuun.

* Ennen mahdollisen matkailutoimin-
nan aloittamista yrittäjän on selvitet-
tävä, kuinka lähelle luotoa voi mennä
häiritsemättä lintuja. Vaikka lokit ja
tiirat eivät ole yleisesti ottaen erityi-
sen arkoja, niidenkin pesinnän häirintä
on lain mukaan kiellettyä. Jokainen
käynti luodolla tai sen välittömässä
tuntumassa kriittisimpänä pesimä-
aikana aiheuttaa kaaoksen, jossa tulee
helposti ruumiita, kun isommat nap-
paavat pienempien lajien poikasia.
Häirintä voi johtaa myös siihen, että
seuraavana vuonna linnut siirtyvät
muualle pesimään.

* Lintujen käyttäytymistä seuraama-
la voi päätellä sopivan tarkkailu-
etäisyyden. Kun ensimmäiset linnut
heilahtavat lentoon ja tulevat kier-
telemään hätäillen veneen ylle, on
syytä pistää pakkia silmään. Silloin ol-

laan jo liian lähellä. Yleissääntönä voi
pitää, että rauhallisesti toimien luo-
toja voi lähestyä noin 150–200 metrin
etäisyydelle. Paikoin — esimerkiksi
vilkkaasti liikennöidyn veneväylän
läheisyydessä — linnut ovat tot-
tuneempia ihmiseen eivätkä häiriinny
yhtä herkästi.

* Kiikarien käyttö lintuluotoretkillä on
puolipakollista. Niillä voi katsella luo-
toa kauempaa, ja lintuluodon tapah-
tumista saa paljon enemmän irti, kun
erilaisia yksityiskohtia näkee kymmen-
kertaisesti paljaisiin silmiin verrattuna.
Lintuluotoretken tuote-esittelystä on
tärkeä mainita, että kiikari on tarpeel-
linen apuväline lintujen tarkkailussa.

* Koska käytännössä kaikki tärkeät
lintuluodot sijaitsevat järven seläl-
lä, on sinne pystyttävä järjestämään
venekuljetus. Tällöin varmistetaan, että
turvallisuusnäkökohdat on huomioitu;
asiakkaat ovat tietoisia turvallisuus-
ohjeista, pelastusliivejä riittää kaikille,
liikkeelle lähdetään vain suotuisalla
kelillä, mitään riskejä ei oteta ja niin
edelleen.

* Ennen retken alkua kerrotaan
asiakkaille Pohjois-Karjalan järviluon-
nosta, omasta kotijärvestä sekä
lintuluotojen asukkaista ja niiden elin-
tavoista. Lintujen tarkkailusta ja muus-
ta käyttäytymisestä paikan päällä
annetaan tarkat ohjeet. Korostetaan
lintujen häirinnän välttämistä kaikissa
tilanteissa.

* Asiakkaat kuljetetaan sopivaan
tarkkailupaikkaan riittävän kauaksi
lintuluodosta. Lintujen häirintä mini-
moidaan koko perillä olon ajan, turhaa
metelöintiä vältetään. Luodolla meno-
tulisi välttää kuumimpaan keskipäivän
aikaan, koska silloin hautovat emot ja
munat ovat alttiimpia liialle lämmölle.
Aamulla ja illalla valaistus on tarkkai-
luun kannalta parempi ja järven värit
komeammat.

Katseluretki kalasääsken pesälle

* Jos toiminta-alueellasi pesii ka-
lasääskiä, retkestä niiden komean
risulinnan luokse voi tehdä matkai-
luuotteen. Tunnettuja, matkailu-
näkökulmasta otollisia sääksen
pesäpaikkoja on muiden muassa Ko-
lin kansallispuiston saarissa Pielisellä
sekä Koitereella.

* Monet tunnetuista sääksenpesistä
on lintuharrastajien rakentamia
tekopesiä. Tässä on yksi mahdollisuus
myös järvimatkailuun: houkutellaan
sääksi omalle toimialueelle teko-
pesän avulla. Molemmat hyötyvät,
sääksi ja matkailuyrittäjä. Tekopesän
rakentamisesta on keskusteltava

etukäteen maanomistajan, paikallisten
petolintuharrastajien sekä ympäristö-
viranomaisten kanssa.

* Ennen matkailun järjestämistä sääk-
sen pesälle otetaan yhteys Pohjois-
Karjalan ELY-keskukseen ja selvitetään,
onko lintujen tarkkailun ja valokuva-
amisen järjestäminen kyseiselle koh-
teelle mahdollista, ja jos on, niin millä
ehdoilla. Jos lupa saadaan, nouda-
tetaan tarkasti annettuja lupaehtoja.
Muista että sääksi on harvinainen,
silmällä pidettävä laji, jonka pesäpuu
on lain nojalla rauhoitettu.

* Perehdytään kalasääsken pesintään
ja elintapoihin huolellisesti. Paras tapa
olisi kääntyä paikallisen lintuasian-
tuntijan, vaikkapa petolintujen ren-

gastajan puoleen ja keskustella hänen
kanssaan.

* Kun esiselvitykset ja ennakkojärjes-
telyt on tehty ja lupa toimintaan
saatu, tuote voidaan esitellä asiakkail-
le. Koska kalasääskien tarkkailu on
tehtävä kaukaa häirinnän välttämisek-
si, kiikarit ovat välttämättömät.

* Ennen matkaa kerrotaan Pohjois-
Karjalan järviluonnosta, omasta koti-
järvestä sekä kalasääskestä. Sääskien
tarkkailusta ja muusta käyttäytymi-
sestä paikan päällä annetaan tarkat
ohjeet. Korostetaan lintujen häirinnän
välttämistä kaikissa tilanteissa.

* Asiakkaat kuljetetaan tarkkailupai-
kalle, jota lähestytään varoen ja mah-
dollisuuksien mukaan sääksen tarkalta

Koivuluoto on yksi Puruveden parhaista lintuluodoista.

katseelta piilossa pysyen. Jos tarkkailupaikka on saari, rantaudutaan sille rannalle, joka ei näy pesälle. Paras tapa olisi rakentaa tarkkailukoju (muista maanomistajan lupa!), jota linnut eivät yleensä juuri pelkää ja josta tarkkailu voidaan suorittaa häiriötömästi.

* Tarkkailun aikana annetaan lisätietoja sääksen pesinnästä ja elintavoista sekä korostetaan eettisen, häiriöt-

tömän tarkkailun tärkeyttä.

* Samaan aikaan mahdollinen apuri keittelee retkikahvit vähän taempana, tai jos yrittäjä/opas on yksin liikenteessä, kahvit keitetään porukalla tarkkailun jälkeen. Kahvinkeitto tietenkin kaasulla, jos paikalla ei ole merkittyä tulipaikkaa tai siihen ei ole maanomistajan lupaa. “Rosvonuotioita” ei vastuullinen yrittäjä kyhäile.

* Tarkkailupaikalta poistutaan samaa tietä kuin tultiin. Muutenkin kaikki liikkuminen tulee tehdä aina samoja reittejä pitkin, jolloin linnut tottuvat siihen paremmin.

* Retken jälkeen muistutetaan asiakkaita mahdollisuudesta täyttää vapaaehtoinen palautelomake. Palautteen pyytäminen on oiva tapa kehittää järvimatkailutuotetta.

Kuikan huuto kesäillassa

* Jos toiminta-alueellasi pesii kuikia, niiden soidinhuudon kuuntelusta voi tehdä tuotteen. Kuikkien esiintymisestä voi kysyä paikallisilta lintuharrastajilta. Yleisesti ottaen, kaikilla maakunnan suurjärvillä pesii kymmeniä kuikkapareja.

* Kuikkien parasta soidinaikaa on jäänlähdestä juhannukseen asti. Myöhemmin kesälläkin huutelua voi kuulla.

* Kuikat huutavat aktiivisimmin aamuvarhaisella ja illalla, jotka ovat myös vuorokauden tyynimpiä hetkiä ja siten sopivimpia äänien kuunteluun. Samalla asiakkaat pääsevät nauttimaan järven hienosta tunnelmasta ja komeista väreistä niin taivaalla kuin vedessä. Kyseessä on hieno suomalainen elämystuote.

* Kuikkaa voi kuunnella missä vain tarkkailupaikassa, josta on hyvä kuuluvuus järvelle ja joka on esteettisesti kaunis, rauhallinen ja mahdollisimman hiljainen. Retken elämyksellisyyttä voi lisätä pieni venematka vaikkapa johonkin lähisaareen, jossa voidaan nauttia iltapala tai — jos paikka on tarkoitukseen sovelias — niin vaikka paistaa makkaraa.

* Ennen retken alkua kerrotaan Poh-

Linturuokinnan seuraaminen

* Monenlaiset talvilinnut kelpuuttavat mielihyvin ihmisen tarjoamat sapuskat appeekseen. Perustamalla ruokintapaikan saa linnut pysymään vakituisesti samalla paikalla, mikä tarjoaa mahdollisuuden tehdä talvilintujen tarkkailusta matkailutuote. Varsinkin ulkomaalaisille matkailijoille talvi it sessään on ihmeellistä ja vielä ihmeellisempää on, miten linnut selviävät paukkupakkasista, lumesta ja jäädästä.

* Ruokintapaikka perustetaan rauhalliselle paikalle niin, että ruuan lisääminen onnistuu pahimmillakin talvikeleillä. Perusohje ruokkimisen etiikasta kuuluu: kun ruokinnan kerran aloittaa, ei sitä saa keskeyttää ennen kevättä, muuten ruokintaan tottuneet linnut voivat jäädä pulaan.

* Asutuksen lähellä voi ruokkia tinttejä, punatulkkuja, keltasirkkuja ja muita pikkulintuja. Kauemmaksi asutuksesta, esim. syrjäiseen saareen tai kylminä

talvina järven jäälle, voi perustaa teerille viljaruokinnan. Muista pyytää maanomistajalta lupa.

* Jos haluaa ruokinnalleen maa- ja merikotkia, on tarjolle asetettava eläinten haaskoja, esimerkiksi sianruhoja tai kolarihirvien raatoja. Haaskaruokintaan on saatava maanomistajan lupa, ja siitä on tehtävä virallinen ilmoitus kunnaneläinlääkärille. Muutoinkin haaskatoiminta on tarkoin säädeltyä ja lupa-ehtoihin on syytä tu-

jois-Karjalan järviluonnosta, omasta kotijärvestä sekä kuikasta ja sen elintavoista. Yrittäjän omat havainnot kuikkien touhuista vuosien varrella ovat aina mukavia ja mieleen jääviä. Muistutetaan asiakkaille, että tällä retkellä on tärkeää pysytellä his-

sukseen. Jos välttämätön puheripuli (kokemuksien jakaminen) yllättää, puhua pitää supatellen.

* Siirrytään jalkaisin, veneellä tms. sopivaan tarkkailupaikkaan mahdollisimman vähin äänin.

* Perillä kuulostellaan kuikkaa ja mui-

ta järven ääniä kaikessa rauhassa ja hiljaisuutta vaalien.

* Kun kuuntelu on ohi, voidaan rentoutua enemmän, nauttia iltapalaa ja palata lopuksi takaisin retken lähtöpaikkaan.

tustua huolella esimerkiksi Eviran nettisivuilla.

* Hyvä idea voisi olla perustaa yhteinen haaska useamman yrittäjän kesken, sillä painavien ruhojen hilaaminen ruokintapaikalle on työlästä ja aikaa vievää.

* Perusidea kaikenlaisten ruokintojen tarkkailussa on, että se tehdään lintujen ehdoilla. Ei voi toimia niin, että lintu ei voi uskalla tulla ruokinnalle liian lähelle ängenneitten ihmisten takia. Erityisesti tämä koskee lintujen valokuvaamista, koska linnut pelkäävät kameran liikettä ja sulkimen ääntä. Sellaiselta ruokinnalta linnut sitä paitsi häipyvät nopeasti.

* Paras ja häiriöttömin tapa tarkkaila ruokinnan tapahtumia on rakentaa piilokoju. Lintukuvaajat käyttävät läm-

mitettyjä, ikkunallisia kojuja, jonne mahtuu useampikin ihminen yhdellä kertaa.

* Pihalinnut tottuvat ihmisiin melko helposti. Niitä voi yleensä katsella ilman kojua, jopa syöttää kädestä.

* Teeret, korpit ja kotkat ovat sitä vastoin erittäin arkoja. Niiden tarkkailemiseksi on ehdottomasti rakennettava koju. Kojuun mennään jo pimeällä, eikä kojusta saisi mielellään tulla pois ennen iltaa — jottei häiritä arkoja lintuja — ellei pysty järjestämään ”hakijaa”, joka tulee paikalle esimerkiksi muutaman tunnin kuluttua aamunsarastuksesta.

* Teerien, korppien ja kotkien tarkkailu on enemmän extreme-lintuharrastajien ja -valokuvaajien puuhaa, ei tavallisen luontomatkailijan.

Retki joutsenten kokoontumispaikalle

* Lumivalkeat joutsenet sinistä vettä vasten — voisiko isänmaallisempaa näkyä olla!? Nykyään tällainen näky on arkipäivää, sillä laulujoutsenet ovat runsastuneet niin, että keväin syksyin satapäiset parvet kokoontuvat muuttomatoillaan hyville järvenlahdille ruokailemaan. Joutsenten kokoontumispaikkoja voi selvittää samalla tavalla kuin aiemmissa esimerkeissä. Tunnettuja joutsenten kokoontumispaikkoja ovat muiden muassa Kiteenjärven Päätyenlahti ja Kiteenlahti, Höytiäisen pohjoiset lahdet sekä Pielisen Jamalinlahti.

* Joutsenten kokoontuminen ei ajoitu matkailusesongin kannalta otollis-

simpaan aikaan, sillä keväällä isoja joutsenparvia näkee yleensä huhtikuulta toukokuun puoliväliin asti, syksyllä loka–marraskuussa. Toisaalta näille hiljaisille matkailusesongeille tästä voi saada mukavan, erilaisen matkailutuotteen.

* Joutsenet ovat kookkaita ja näyttäviä lintuja, joten niiden tarkkailu ei välttämättä edellytä optiikkaa. Ne ovat myös hyvin äänekkäitä, joten pelkkä joutsenlaulun kuuntelukin on upea elämys monelle matkailijalle. Koska joutsenet ovat aktiivisia yölläkin, joutsenretken voi järjestää pimeälläkin. Se olisi jo melko eksoottista — joutsenten yö...

* Tässä yhteydessä voisi kannustaa matkailuyrittäjiä myös esittämään lintutornin rakentamista sopivaan joutsenten ja muiden lintujen tarkkailupaikkaan. Tornit ovat matkailijoiden keskuudessa suosittuja ja retket niille hyviä lintumatkailutuotteita. Tämänkin rakennushankkeen tiimoilta kannattaa olla yhteydessä paikallisiin lintuharrastajiin ja ympäristöviranomaisiin.

Kerran pariuduttuaan laulujoutsenet pysyvät yhdessä läpi elämän.

Maakotkat käyvät talvella ruokailemassa haaskoilla, mikä tarjoaa hyvät mahdollisuudet niiden valokuvaamiseen.

Lintumuutontarkkailu niemenkärjessä tai saarella

* Erikoistuotteena kaikkein innostuneimmille lintuharrastaja-asiakkaille voi tarjota lintumuutontarkkailua josakin sopivassa paikassa ison järven selän rannalla. Kyseessä on sangen omapoiminen tuote, sillä harva järvi-matkailuyrittäjä hallitsee kaukana järvellä tai taivaalla muuttavien lintujen tunnistamisen ja ylipäättään koko aihekentän niin hyvin, että voisi opastaa aiheeseen vihkiytynyttä asiakasta.

* Ensin selvitetään mahdollisuudet muutontarkkailuun ja oman toimin-

ta-alueen soveltuvuus siihen, kuten aiemmissa esimerkeissä kerrottiin. Yleisesti ottaen kaikki paikat, josta aukeaa esteetön, laaja näkymä järven selälle, mielellään vesistön etelä- tai pohjoispään ”suppiloon”, soveltuvat muutontarkkailuun.

* Tunnettuja, pohjoiskarjalaisten lintuharrastajien suosimia muuttontarkkailupaikkoja ovat muiden muassa Kevätniemi Pielisen koillisrannalla Lieksassa, Häikänniemi Höytiäisen eteläpäässä, Höytiäisen kanavan–Ukonlahden välinen alue Pyhäselän pohjoispäässä, Vuoniemi Pyhäselän ja Oriveden rajalla, Kyyrönniemi

Orivedellä, Rastin rannat ja Ruokkeen-niemi Puruvedellä sekä Sarvisalo Pyhäjärvellä.

* Vilkasta lintujen muuttoaika on huhti–toukokuu sekä syys–lokakuu. Kaikkein näyttävin tapahtuma, arktisten vesi- ja rantalintujen muutto, tapahtuu 5. –31.5. ja 10.9. –20.10.

* Tästä tuotteesta innostuneelle asiakkaalle riittää todennäköisesti se, että hänet viedään muutontarkkailupaikkaan sovittuna aikana ja haetaan sieltä pois sekä mahdollisesti järjestetään majoitus ja/tai mukaan otettavat eväät. Periaatteessa tuotteesta voisivat innostua myös paikal-

liset aktiivilintuharrastajat, mikäli he eivät itse pääse kulkemaan hyvään tarkkailupaikkaan (esim. jos sinne pääsy edellyttää venematkaa). Tällöin veneettömille lintuharrastajille tarjottuun pakettiin voisi sisältyä esimerkiksi pelkkä venekuljetus tai -vuokraus. Varsinkin syksyllä tämä tuote voisi osaltaan lisätä ja jatkaa kesän jälkeistä matkailukautta yritystoiminnassa.

Heikki Pönkkä

Häikänniemi Höytiäisen eteläpäässä tarjoaa hyvät puitteet syksyisen lintumuuton tarkkailuun.

Lintukisa yrityksille

* Yksi suosiotaan kovasti lisännyt lintumatkailutuote on yrityksille ja muille isommille ryhmille suunnattu lintukisa. Siinä joukkueet kisaavat siitä, mikä ryhmä näkee eniten lajeja tietyllä rastikierroksella. Leikkimielinen kisa nostaa joukkuehenkeä ja kannustaa yhteen hiileen puhaltamiseen sekä tarjoaa liikunnallista yhdessä oloa ulkona ja sopivasti jännitystäkin.

* Rasteja kannattaa olla muutama erilainen — siis erilaisessa ympäristössä sijaitsevia havainnointipisteitä erilaisine lintuineen — jotta kisaan tulee vaihtelua ja mielenkiintoa. Kisasta ei kannata tehdä liian pitkää, tunti riittää useimpien tarpeisiin. Rastit kannattaa sijoittaa lähelle majoitus- tai ruokailupaikkaa, ettei siirtymiseen kulu turhaa aikaa eikä siihen tarvita moottoriajoneuvoja.

* Kisan purku on sekin jännittävä tapahtuma.

Sen voi toteuttaa esimerkiksi niin, että jokainen joukkue huutaa vuorollaan yhden näkemänsä lajin ja muut ilmoittavat ovatko he nähneet kyseisen lajin. Kun lajit on huudettu loppuun, voittaja selviää ja saa ehkä pienen palkinnon.

* Tämä tuote ei onnistu ilman osaavia

lintuihmisiä, jotka opastavat ja auttavat kisailijoita rasteilla. Tee siis yhteistyötä paikallisten lintuharrastajien ja -konsulttien kanssa.

* Lintukisan järjestäminen edellyttää kiikareita, joita yrittäjällä on hyvä olla useampia valmiina.

Pieliset laajat selät vetävät puoleensa muuttomatkalla taivaltavia lintuja. Mikä tahansa paikka, josta avautuu estettön näkyvyys selälle soveltuu muutontarkkailupaikaksi.

8

Yhteistyö ja verkostoituminen

Kolin kansallispuiston yritystutkimuksen 2009-2010 mukaan:

- 51 % yrityksistä päätoimialana majoitus, 21 ravitsemus
- 46 % yrityksistä teki paljon yhteistyötä
- 85 %:n mielestä yhteistyö on eduksi
- eniten yhteistyötä tehtiin markkinoinnin (61 % yrityksistä), tapahtumien (50 %), ohjelmapalveluiden (50 %) ja majoituksen (44 %) tiimoilta

Monien yrittäjille suunnattujen kyselytutkimusten perusteella voidaan sanoa, että samalla alueella toimivien matkailuyritysten yhteistyö ja verkostoituminen yleensä kannattaa. Harvalla matkailuyrittäjällä on tarjota omasta takaa kaikkia peruspalveluja, joita useimmat matkailijat tarvitsevat: majoitus, ruoka, kuljetus, vapaa-ajan viihdykkeet, toiminta-aktiviteetit, tulkkaus... Tai edes kaikkia luontomatkailupalveluja, kuten kanootti, polkupyörä, kiikari, luonto-opastus, valokuvauskoju...

Monet matkailuyrittäjät ovat huomanneet, että verkostoitumalla avoimessa, yhteistyökykyisessä hengessä, he voivat yhdessä ilman yrityskohtaisia lisäkustannuksia tarjota laajemman, monipuolisemman palvelu- ja tuotepaketin asiakkaille kuin yksin pakertaen ja omaa reviiriä mustasukkaisesti vartioiden. Ei-oon sijasta yrittäjä voikin sanoa: "Kyllä meillä sellaistaakin ohjelmaa löytyy." Yhteistyö tuo voimaa, kokoa ja uskottavuutta. Tämä

pätee mitä suurimmassa määrin myös tyypilliseen pohjoiskarjalaiseen pientä firmaa pyörittävään luontomatkailuyrittäjään.

Yhteistyön merkitystä erityisesti pienille luontomatkailuyrityksille korostaa myös Matkailun edistämiskeskus. Sen edistämä *Outdoors Finland* -kesäaktiviteettien kehittämisohjelma keskittyy pienten ohjelmapalveluyritysten tarjonnan entistä parempaan hyödyntämiseen verkostoitumisen kautta.

Yhteistyöstä on myös laajempaa ja pitempiaikaista hyötyä. Mitä enemmän matkailijoita saapuu Pohjois-Karjalaan ja mitä pitempään he siellä viipyvät, sitä tunnetummaksi maakunta tulee ja sitä sankempi on matkailijavirta tulevaisuudessa. Eivätkä uudelleen maakuntaan saapuvat matkailijat halua kokea kerta toisensa perään samoja elämyksiä, vaan he kaipaavat vaihtelua. Tutkimusten mukaan noin puolet luontomatkailijoista kaipaavat aktiivista toimintaa ja myös

hakeutuu herkästi uusiin kohteisiin.

Pitkällä tähtäimellä samalla alueella toimivien, hyvälaatuisia tuotteita myyvien yrittäjien asiakasmäärät tasoittuvat. Kun yhteinen näkemys luontomatkailun edistämisestä löytyy ja keskinäinen luottamus yrittäjien välille syntyy, kaikki hyötyvät.

Porvoossa paikallinen matkailuyritys Porvoo Tours on yhdistänyt luontoalan toimijoiden voimat ja tarjoaa asiakkaille usein paketteja, jotka hoidetaan monen paikallisen luontomatkailuyrittäjän voimin. Isompi matkailijaryhmä voi esimerkiksi jakaantua niin, että osa porukasta haluaa tu-

tustua tähän Suomen toiseksi vanhimpaan kaupunkiin ja sen kulttuurikohteisiin, osa haluaa kalastamaan ja loput hyljesafarille. Toinen ryhmä voi kysellä mökkimajoitusta meren rannalta, kolmas sopivaa ulkoilu- ja virkistyspakettia. Kaikki nämä työllistävät eri yrittäjiä, joista harva saisi yksinään asiakkaita. Liekö tässä tehokkaassa verkostoitumisessa yksi syy siihen, että Porvoo valittiin viime vuonna Suomen parhaimmaksi matkailukaupungiksi!?

Pohjanmaalla Oulun ja Kuusamon seudulla toimivat lintumatkailuyritykset ovat tehneet hedelmällistä yhteistyötä jo

Heikki Pönkkä

Melonta on yksi perinteisimpiä ja suosituimpia järvimatkailuaktiviteetteja.

Saimaan järviolueella toimiville yrityksille vuonna 2007 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan:

- puolet kertoi tehneensä yhteistyötä muiden yritysten kanssa
- suurin osa yhteistyöstä koski markkinointia sekä ohjelma- ja majoituspalveluja
- 2/3 katsoi, että yhteistyön tekeminen on eduksi menestymiselle
- yli puolet piti yhteistyötä erittäin hyödyllisenä ja vain 6 % ei nähnyt siinä hyötyä
- 70 % yrittäjistä pystyi tarjoamaan vain 1-3 eri tuotetta
- vain 2 % pystyi tarjoamaan asiakkailleen vähintään kuutta erilaista aktiiviteettia

vuosia. Yhteisellä markkinoinnilla he ovat voineet jakaa kustannuksia ja saaneet lisää asiakkaita. Kumpikin taho tuntee parhaiten oman alueensa ja näin ne pystyvät täydentämään toisensa vahvuuksia.

Kainuussa toimivan *Wild Taiga* -tuotemerkin alle kätkeytyy kymmeniä isompia ja pienempiä luontomatkailu- ja kulttuurituotantoyrityksiä, jotka yhdessä houkuttelevat huomattavasti enemmän matkailijoita kuin pelkästään yksin toimivat yritykset kukin tykönään. Keskinäinen kilpailu ja mahdolliset piilevät kateuden siemenet on käännetty siellä hienosti toimivaksi yhteistyöksi ja matkailuverkostoksi.

On kuitenkin hyvä haistella ilmaa ja

pohtia tilannetta juuri oman toimintasektorinsa ja -alueensa kautta. Kaikissa tilanteissa monen yrittäjän laaja yhteistyö ei välttämättä ole toimivin ratkaisu.

Esimerkiksi Koloveden kansallispuiston alueella erään yrittäjän pitkäaikainen kokemus osoitti, että hänelle toimivin ratkaisu on yksinkertainen, suhteellisen pienimuotoinen kanoottien vuokraus ilman mitään oheishöysteitä tai erityistä verkostoitumista. Useimmat Kolovedelle tulevat matkailijat odottavat luonnonrauhaa ja erämaisuutta eivätkä halua kulkea ryhmissä tai maksaa laajemmista ohjelpaketeista. Vastaavanlaisia kokemuksia on raportoitu esimerkiksi Ruotsista ja Kanadasta.

Raja-Karjalan alueen yritystutkimuksen 2007 mukaan:

- kaikki yrittäjät katsoivat että yhteistyö on eduksi, vaikka vain puolet harjoitti kyselyhetkellä yhteistyötä
- eniten yhteistyötä tehtiin markkinoinnin (85 % yrityksistä), majoituksen (70 %), ohjelmisto- (70 %) ja ruokailupalvelujen (65 %) tiimoilta

Ylh Höytiäisen Jouhtenuksen myrskytuhoalue kiinnostaa järvimatkailijoita. **Alh** Näkymä keskiseltä Juojärveltä.

Luontomatkailuyrittäjän muistilista

- Mihin tarvitsisit ulkopuolista apua/konsultointia/verkostoitumista? Entä lintu-tuntemus-, luontokartoitus-, majoitus-, venekyytiapua jne.
- Mitä kaikkea luonto- ja ympäristötietoa voisit hyödyntää omassa toiminnassasi? Esihistoria, geologia, kulttuurihistoria, muinaiset asuinpaikat, ajantasaiset lintu-tiedot (lintuharrastajat, paikalliset lintuyhdistykset), kuntien teettämät lintuselvi-tykset, muut luontotiedot...
- Mitä et tiedä tarpeeksi linnuista ja mitä pidät tärkeimpänä paikattavana puut-teena? Lintujen lajitunnistusta, ekologista tietämystä, lintupaikkoja vai jotain muuta? Ota selvää, kuka järjestää niihin liittyvää koulutusta ja missä.
- Mitä oheistuotteita voisit myydä matkailijoille? Esimerkiksi karttoja, kirjoja, posti-kortteja, konsulttipalveluja... Voisitko tehdä muiden yrittäjien kanssa yhteis-tilauksia ao. oheistuotteista?
- Voisiko olla paikallaan järjestää muiden yrittäjien kanssa yhteisiä koulutus-tapahtumia, esimerkiksi lintu- tai sienikursseja?
- Oletko jo laatinut yrityksellesi kuluttajaturvallisuuslain edellyttämän turvallisuus-suunnitelman? Jos et, niin tee se kiireen vilkkaa. Etsi lisätietoa netistä.

Tekijän kiitokset

Ilman apua tämä opasjulkaisu ei olisi nähnyt päivänvaloa.

Järvimatkailuhankkeen koordinaattori Heikki Pönkkä oli ratkaisevassa roolissa koko hankkeen ajan ja luotsasi opasjulkaisua eteenpäin leppoisassa hengessä, syrjäsilmillä toverillisesti katsellen.

Ympäristöalan asiantuntija Helena Haakana avusti auliisti ja taiten opasjulkaisun teossa pitkin matkaa ja loihti siinä sivussa myös avausaukeaman kauniin järvikartan.

Itä-Suomen yliopiston tutkija Hannu Ryhänen perehtyi käsikirjoituksen järvimatkailututkijan am-mattitaidollaan ja teki siihen arvokkaita parannusehdotuksia sekä hauskoja sivuhuomautuksia, jot-ka tosin päätyivät vain omaksi ilokseni.

Liminganlahden luontokeskuksen hoitaja Ulla Matturi ei pitänyt kynttilää vakan alla vaan kertoili avoimesti ja rautaisella kokemuksellaan tärkeitä huomioita suomalaisesta lintumatkailusta.

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen ylitarkastaja Mika Pirinen taiteili luonnonsuojelualuekartat, jotka komeilevat opasjulkaisun sivuilla 22 ja 23.

Järvilinnut matkailun myötätulessa -hankkeen ohjausryhmä piti opasjulkaisun suhteen ohjaket-käsissään alusta loppuun. Antoi sooloilla mutta poisti turhat kukkaset. Ohjausryhmään kuuluivat:

Kyösti Tuhkalainen (pj), puistonjohtaja, Metsähallitus Itä-Suomi

Leena Leskinen, rakennerahastoasiantuntija, Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Markku Litja, toimitusjohtaja, Karelia Expert

Hanne Lohilahti, ympäristösuunnittelija, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Mika Pirinen, ylitarkastaja, Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Heikki Simola, ympäristötieteen dosentti, Itä-Suomen yliopisto

Katri Vuorjoki, viestintäkonsultti, tietokirjailija, toimitusjohtaja Karelia Cottages

LINKKEJÄ

Lintu- ja luontotietoa

Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri
<http://www.sll.fi/pohjois-karjala>

Pohjois-Karjalan lintutieteellinen yhdistys
<http://www.pkltty.fi/>

Järvilinnut matkailun myötätulessa -hanke
http://www.sll.fi/pohjois-karjala/jarvilinnut/index_html

Pohjois-Karjalan vaellusreittiopas ja Pohjois-Karjalan kalastusopas
<http://www.vaellus.info>

Pohjois-Karjalan retkikohteita valtion mailla
<http://www.luontoon.fi/retkikohteet/hae/kartalta/pKarjala/Sivut/Default.aspx>

Luontopolkuja Pohjois-Karjalan alueella kunnittain listattuna
http://kestavakehitys.info/kohteet_osa_2/index.php?katgoria=Luontopolut

Keski-Karjalan luontokohteita
<http://www.visitkarelia.fi/fi/Tutustu/Pohjois-Karjala/Alueet/Keski-Karjala/Yleista/Luontokohteet>

Keski-Karjalan erä- ja luontopolkuja
<http://www.visitkarelia.fi/fi/Tutustu/Pohjois-Karjala/Alueet/Keski-Karjala/Yleista/Luontopolut-ja-reitit>

Pohjois-Karjalan arvokkaat luontotyytit
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=26958&lan=fi>

Suojelu

Luonnonsuojelualueet ja -ohjelmat
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=471&lan=fi>

Pohjois-Karjalan Natura 2000-alueet
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=135106>

Pohjois-Karjalan yksityiset suojelualueet eli YSA-alueet
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=403861&lan=fi&clan=fi>

Uhanalaiset lajit
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=101901>

Luonnonsuojelulaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096>

Luonnonsuojeluasetus (jossa mm. luettelot rauhoitetuista lajeista)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1997/19970160>

Metsästyslaki (jossa mm. luettelot riista- ja rauhoittamattomista eläinlajeista)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930615>

Luonto- ja lintudirektiivi sekä niiden liitelajiluettelot
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=720&lan=fi>

Jokamiehenoikeudet
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=419794&lan=FI>

Matkailuyrittäjyys

Pohjois-Karjalan ELY-keskus
<http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/pohjoiskarjalanely>

Pohjois-Karjalan Uusyrityskeskus
<http://Pohjois-Karjala.uusyrityskeskus.fi/>

Pohjois-Karjalan matkailun alueorganisaatio Karelia Expert
Matkailupalvelu Oy
<http://www.kareliaexpert.fi/>

Yrittäjyyspalvelut Pielisen Karjalassa
http://www.pikes.fi/fi/document.cfm?doc=show&doc_id=85

Yrittäjyyspalvelut Joensuun seudulla
<http://www.josek.fi/fi/>

Yrittäjyyspalvelut Keski-Karjalassa
<http://www.keti.fi/Resource.phx/keti/yhteystiedot/yhteydet.htx>

Tietoa ja ohjeita matkailun nettimarkkinoinnista
<http://www.matkailumarkkinointi.com>

Opas PK-yrityksen markkinointityöhön: Brändätään pikkaisen.
<http://herkules oulu.fi/isbn9789514261893/isbn9789514261893.pdf>

Pohjois-Karjalan matkailusivut
www.visitkarelia.fi

Kannattavan matkailuyrityksen perustaminen
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28895/Kira_Hyttinen.pdf?sequence=1

Palvelua Sydämellä – matkailupalvelijavalmennus
http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/matkailu/laatu_ja_turvallisuus/palveluasysdamella

Matkailun kehittäminen
http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/matkailu/kehittamisen_tyokalut

Kuluttajaturvallisuus
<http://www.jns.fi/Resource.phx/sivut/sivut-joensuunseutu/ym-paristoterveydenhuolto/tuoteturvallisuus.htx>

Esteettömän matkailun kehittäminen
<http://www.comcorp.fi/esteettomyys/index.htm>

Matkailuyrittämistä koskeva lainsäädäntö
http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/matkailu/kehittamisen_tyokalut/matkailun_lainsaadantoa

Matkailuyritysten turvallisuusvalmennus
http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/matkailu/laatu_ja_turvallisuus/tunne_turvaa

Luonto- ja järvimatkailu

Wild Taiga, Kainuussa toimiva luontomatkailuyritysrypäs
www.wildtaiga.fi

Finnature, Suomen johtava lintumatkailuyritys
<http://www.finnature.fi/>

Suomen järviolueet soutumatkailun kohteena
http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=94a4a994-a537-4c63-a8d5-45d238affe0a&groupId=180473&p_l_id=1068140

Melontareittien suunnitteluopas
<http://www.lamk.fi/ofetela/materiaalit/Documents/Melontareittien%20suunnitteluopas.pdf>

Melonnan turvallisuusohje, Melontaturvallisuuden neuvottelukunta
<http://www.melontajasoutuliitto.fi/@Bin/150384/Melonnan+turvallisuushje+2012.pdf>

Kansainvälinen luontomatkailututkimus 2010 (MEK)
http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/%28Pages%29/Kansainv%C3%A4linen_luontomatkailututkimus_2010?opendocument&np=F
”kansainvälinen luontomatkailututkimus”

Luontomatkailijan profilointi ja segmentointi – empiirinen tutkimus Kolin kesämatkailijoista 2003.
<http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/6-Pyykko.pdf>

Ulkomaalaisten matkailun ammattilaisten mielikuvia suomalaisista järvistä
http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=35af491b-0a13-49f0-8242-aa5dec7475ce&groupId=180473&p_l_id=1068140

Ekomatkailu

Suomen ekoyrittäjät – SEY ry
<http://www.ekoyrittajat.fi/>

Opas ekologisesti kestävämpään matkailuyrittäjyyteen
http://www.luomu-liitto.fi/luomumatkailu/docs/Sanna_Eronen_Opas_matkailuyrittajille.pdf

Ekomatkailuyrittäjän käsikirja
<http://wordpress.reilumatkailu.fi/wp-content/uploads/2012/01/Ekomatkailuyritt%C3%A4j%C3%A4n-k%C3%A4sikirja.pdf>

Luovan ekoyrittäjyyden edellytykset. Ympäristöministeriö 2009
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=103850&lan=fi>

Kestävän luontomatkailun periaatteet

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Suojelualueidenhoitojakaytto/Virkistyskayttojaluontomatkailu/Kestavanluontomatk/Sivut/Kestavanluontomatkailunperiaatteetluonnonsuojelualueilla.aspx>

Verkostoituminen

Luovan ekoyrittäjyyden edellytykset. Ympäristöministeriö 2009: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=103850&lan=fi>

Savonlinnan koulutus ja kehittämiskeskuksen järvimatkailututkimuksia

http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=c1d6eae6-eb98-49f0-98cf-d2d0b55e8ea3&groupId=180473&p_l_id=1068140

Rahoitus

Yrityksen kehittämisavustus

<http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=11552&area=7647&lang=1>

Julkinen tuki matkailun kehittämiseen

<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2842>

Starttiraha

www.mol.fi

Finnvera Oyj

<http://www.finnvera.fi/Liiketoiminnan-aloitus/Hae-rahoitusta>

LEADER-hankkeet Pohjois-Karjalassa

<http://maakaista.fi/>

TEKES

www.tekes.fi